

Masteroppgave

Foto i sportsdokumentar; en fotografers rolle, utfordringer og kreative muligheter

av

Petter Nielsen

Master i fjernsynsproduksjon - dokumentar

Avdeling for film og fjernsyn (TVF)

Høgskolen i Lillehammer

Høgskolen
i Lillehammer

Lillehammer University College • hil.no

Innhold

Rapport

Sluttproduktet

Kort om filmen/prosjektet	4
Handling	4
Persongalleri/karakterer	5
Dramaturgi	7
Fotokonsept	7
Stemning	8
Regissørens visjon	9
Teamets kreative muligheter gjennom produksjonen	10

Produksjonsprosessen

Preproduksjon	11
Opptak	12
Etterarbeid	13
Annet etterarbeid	13
Refleksjon/tanker om produksjonen	14

Refleksjonssdel

En kort historisk oversikt over sportsdokumentaren	16
Hvorfor sportsdokumentar?	19
Problemstilling, litteratur, metode	22
Fotoutfordringer i sportsdokumentar	23
To hovedtyper sportsdokumentar	28
Den tradisjonelle sportsdokumentaren	29

Eksempelfilmer(tradisjonelle sportsdokumentarer)	-
<i>En forårsdag i helvede</i> (Leht, 1976)	30
<i>More Than a Game</i> (Belman, 2008)	31
<i>When We Were Kings</i> (Gast, 1996)	33
Den utradisjonelle sportsdokumentaren	35
Eksempelfilmer(utradisjonelle sportsdokumentarer)	-
<i>Hoop Dreams</i> (James, 1994)	36
<i>The Two Escobars</i> (Zimbalist, J. & Zimbalist M., 2010)	37
<i>Själen är större än världen</i> (Jarl, 1985)	39
En kort oppsummering av foto i eksempelfilmene	41
<i>Verdensmestrer</i>	41
Muligheter for "Verdensmestrer" som utradisjonell sportsdokumentar	-
<i>Fokus på kampsport/legestudent-kontrasten</i>	42
<i>Mer fokus på motivasjonen bak og trening</i>	44
<i>Fokus på det store i det lille; norsk kickboksing VS norsk media</i>	45
<i>Fokus på hjembyen Fredrikstad</i>	48
Konklusjon	50

Kilder

52

Appendix

Klippemanus	54
Fremdriftsplan	62
Budsjett	68
DVD-vedlegg	68

Rapport

Rapport Petter Nielsen, eksamensfilm. 1 år master i dokumentar, foto

Sluttproduktet

Kort om filmen/prosjektet

Filmen *Verdensmestrer* er et personportrett på Fredrikstad-gutten Andreas Lødrup. Han studerer medisin ved Universitetet i Oslo. I tillegg er han toppidrettsutøver innen kickboksing og deltok i VM november 2009 (i Lignano Sabbiadoro i Italia). I filmen blir vi kjent med Andreas i sitt daglige liv, samtidig som vi parallelt følger han i den spennende turneringen, der målet er den gjeve tittelen som verdensmester.

Tittelen på filmen er noe vi brukte lang tid på å bestemme oss for, og ikke før en av de aller siste dagene i postproduksjonen ble vi enige om tittelen *Verdensmestrer*, med undertittelen - *en dokumentar om Andreas Lødrup*. Tittelen er et ordspill på ordene "mester" og "mestrer", og summerer dermed opp Andreas som person; En ung mann som har mange utfordringer i hverdagen sin, som toppidrettsutøver, fulltids medisinstudent i tillegg til vanlige trivielle ting, men som likevel klarer å mestre de alle. I tillegg handler filmen om hans kamp om å nå og mestre en av sine største drømmer; det å bli verdensmester.

Handling

Filmen begynner med Andreas i garderoben før VM-finalen. Så klippes det brått til hverdagen hans, der han står tidlig opp for å dra på første morgentrening. Vi følger Andreas gjennom hverdagen med trening og medisinstudier, før det klippes til avreise til Italia og hans første inntrykk av arenaen og tanker om potensielle motstanderne. Etter trekningen av første motstander, viser det seg at Andreas skal møte en gammel polsk "fiende", og det bygges opp mot den første kampen i turneringen. Andreas vinner kampen, og er lettet etter seieren mot den uortodokse motstanderen. Så er vi tilbake i Norge, der vi får se Andreas sammen med vennene sine, hjemme i

kollektivet, og vi får lære hva de forskjellige betyr for han. Videre klippes det til Fredrikstad, der Andreas instruerer i gamleklubben sin. Midt i treningen, i det han instruerer i slagteknikk, klippes det til kvartfinalekampen til Andreas, som han også vinner. Under denne delen lærer vi mer om hva han tenker før en kamp. Tilbake i Fredrikstad avsluttes treningen, og han drar hjem til sin far på middagsbesøk. Igjen er vi tilbake i Italia, der Andreas skal møte en russer i semifinalen. Russerne portretteres som de verste å møte, før vi får se den spennende kampen. Andreas går seirende fra kampen, og neste dag, finaledagen, ser vi Andreas stå på stranden i Lignano Sabbiadoro, mens opptak fra intervjuet av han forteller om hvor stort dette føles, og hvor nærme han er verdensmestertittelen. Stemningen bygges opp mot den siste avgjørende kampen med bilder fra idrettshallen og publikum, og vi er tilbake i garderoben hvor filmen starter. Andreas går så ut mot ringen og finalekampen, mens hans voice-over om hans tanker om det å gå kamp høres, (med musikk under) og bildene vises i slow motion. Kampen begynner, fortsatt med slow motion og musikk i første omgang. Andre omgang går i vanlig hastighet, mens det i siste runde begynner med slow motion og glir til slutt over i "real time". Andreas vinner til slutt en knepen seier, etter å ha ligget under poengemessig i begynnelsen, og hans mål om å bli verdensmester er nådd. Det vises jubelbilder og en lettet og lykkelig Andreas, som smiler hele veien opp til medaljeseremonien. Bilde fryses i det han mottar medaljen sin og bildet fades ut. Under rulleteksten får vi også se når han ankommer Norge på Gardermoen, og blir tatt imot av familie og kjæreste.

Persongalleri/karakterer

- *Andreas Lødrup*
Medisinstudent og toppidrettsutøver innen kickboksing som bor i Oslo. Lever et travelt liv hvor han studerer og trener hardt, men samtidig får tid til kjæreste, familie og venner, og i tillegg instruerer i sin gamle klubb i Fredrikstad. Andreas har hatt en stigende kurve med gode prestasjoner innen kickboksingen, og hans mål er å klatre til topp og vinne verdensmestertittelen.

Filmens hovedfokus ligger på Andreas i veldig stor grad i denne filmen. Likevel dukker det opp andre også som i forskjellige grader er med på å fortelle historien hans.

De som kan kalles støtteapparatet hans er:

- *Daimi Akin*
Landslagstrener og også Andreas egen trener. Daimi bruker mye tid med Andreas og er en viktig støttespiller for han, spesielt under kamper.
- *Nora Vennesland*
Andreas kjæreste. Gir han støtte og ro i den ellers så hektiske hverdagen.
- *William Lødrup og Morgan Moen*
Bror og kamerat som han bor sammen med. Gode venner som han slapper av og henger med.
- *Vidar Lødrup*
Andreas far som Andreas pleier å besøke når han er i Fredrikstad for å instruere på gamleklubben.

På den andre siden har vi de vi nærmest kan kalle antagonister; altså de som kan stå i veien for hans vei mot verdensmestertittelen:

- *Przemyskaw Ziemnici*
Polsk landslagsuttøver i kickboksing. Andreas har tapt mot han ved tidligere møter, og er en motstander Andreas håper å slippe å møte i VM-turneringen.
- *Yusup Magamedbekov*
Russisk landslagsuttøver i kickboksing. De russiske utøverne er i verdenstoppen og, i følge Andreas og Daimi, de verste å møte. Magamedbekov er en "klassisk russer" som har god teknikk og er urovekkende kald og fokusert før han går inn til kamp.
- *Azamat Nurpeisov*
Kasakhstansk landslagsuttøver i kickboksing. Kasakhstan er også en god kickboksingsnasjon, og Azamat er jevngod med Andreas.

Dramaturgi

Filmen er bygd opp rundt en klassisk dramaturgi. Vi har valgt å bruke den naturlige dramaturgien i VM-turneringen som utgangspunkt, der da spenningen stiger etter hvert som hovedpersonen kommer seg videre fra runde til runde. Samtidig kryssklipper vi konsekvent turneringen med intervjuer og scener fra Andreas liv når han ikke er i ringen. Det dramatiske høydepunktet kommer da naturlig i finalekampen, som (til vår fordel som dokumentarfilmskapere) var utrolig jevn. Foran hver kamp har vi også konstruert egne mini-dramaturgier, der vi presenterer motstander, bygger opp spenning før kamp, og så har kampens resultat som dramatisk høydepunkt.

Fotokonsept

Stilmessig lot vi oss inspirere av klassiske filmer med kampsport og slåsskamper som tema. Spesielt filmen *Fight Club* (Fincher, 1999) og dens bruk av høy lukker i slåsskamp-scener ble en stor inspirasjon. Denne "effekten" gir et særpreget uttrykk ved raske bevegelser, og gir også skarpere bilder ved nedsatt hastighet. Bevegelser oppfattes som raskere, fordi hvert enkelt bilde blir eksponert oftere (som et resultat av å øke lukkerhastigheten), og det som beveger seg blir derfor skarpere. Dette testet vi ut ved å filme hverandre mens vi skyggebokset med forskjellige lukkerhastigheter, i tillegg til noen treninger vi testfilmet med Andreas. Standard lukkerhastighet er som regel 1/50, og lukkerhastighetene vi brukte var 1/125 og 1/250, avhengig av lysforholdene (fordi ved å øke lukkerhastigheten kreves det mer lys for å få et riktig eksponert bilde). Vi endte med å ta opp i 50p, også med tanke på slow motion-muligheter (med flere bilder i sekundet vil det gi oss renere bilder i slow motion). Vi var som sagt også å prøvefilmet med Andreas på treninger, og fant ut ved å filme det nedenfra ringen (og ikke i samme høyde som utøverne) ville vi lettere komme tett inn på kampen. Vi bestemte oss for å bruke to kameraer under VM-kampene i Italia, der regissør Øyvind Lien Eknes ville stå med et kamera på stativ og dekke inn et totalbilde med standardinnstilling, mens jeg ville stå

ved bokseringen med et kamera med høy lukkerinnstilling. På den måten ville bildene fra kameraet med høyere lukkerhastighet få et ekstra spennende visuelt preg over seg, som skilte det ut fra det standardiserte totalbildet av kampen. Lysmessig valgte vi å filme i det naturlige lyset som var på de forskjellige locations, med unntak av intervjusettingene. Lysforholdene var gode nok, samtidig som det ville ødelagt noe av stemningen for de foran kamera hvis vi skulle rigget opp masse lysutstyr før hvert opptak.

Dokumentarfilmen *The Carter* (Lough, 2009), en musikkdokumentar om rapperen Lil Wayne, av Adam Bhala Lough, var også en sterk inspirasjonskilde under arbeidet med filmen. Det er ingen klare referanser eller likheter med denne og den ferdige versjonen av vår *Verdensmestrer*, men alt fra "gjemming" av myggmikrofoner til dramaturgiske og tekniske kreative løsninger, ga oss mange ideer.

Stemming

Stemming, og da spesielt spenning, er noe vi har jobbet mye med i denne filmen. Foran hver kamp var det viktig for oss å bygge opp forventning, og vi prøvde ut litt forskjellige måter å gjøre dette på. Den første kampen hadde vi "flaks" med, med tanke på at han hadde møtt den polske motstanderen utenfor arenaen dagen før da vi filmet, og at han hadde visse tidligere negative erfaringer med han. Her handlet det bare om å bygge opp under de bitre følelsene etter tidligere tap, og usikkerheten han hadde mot han, før de to møtes i ringen. Det eneste som kanskje hadde vært bedre var om han hadde møtt den polske motstanderen i finalen, men samtidig ga det oss en fin mulighet til å gjøre allerede den første kampen spennende. Semifinalen var mot en russer, noe vi på forhånd hadde regnet med at han skulle møte på et eller annet tidspunkt i turneringen. Derfor hadde vi gjort intervjuer med både Andreas og Daimi generelt om russere, og dette materialet fikk vi god bruk for her. I tillegg hadde vi brukt tiden da Andreas selv ikke gikk kamper med å dekke inn forskjellige andre kamper, og i mange av disse var det russere som var med. Dermed hadde vi masse materiale vi kunne bruke for å lage en "russer-montasje" for å bygge opp spenningen. Vi valgte å også bruke

musikk her, i tillegg til lyd i nedsatt hastighet som fulgte bildene som var "slowet" ned, for å bruke lydbilde som en ekstra stemningssettende faktor. I finalen hadde vi ikke de åpenbare fordelene vi hadde med kampene mot polakken og russeren, så her måtte vi tenkte nytt. Samtidig var det også positivt, ved at vi da kunne jobbe med få finalen til å stå ut fra de tidligere kampene formmessig, og dermed ikke føles som et så resirkulert grep som det kunne blitt. Vi endte med å bruke Andreas generelle tanker om det å bli verdensmester, klippet sammen med stemningsbilder fra idrettshallen og de da kontrastfulle rolige garderobebildene av Andreas som forberedte seg mentalt. På vei inn til ringen valgt vi da også å kjøre bildene i slow motion, og å bruke kraftigere musikk enn tidligere, for å virkelig få tynet materialet for den rette stemningen. I tillegg brukte vi lyden fra Andreas intervjuopptak om det å gå inn i ringen. Selve kampen valgte vi å bygge opp med store deler i slow motion, mens vi lot reallyden og trenerens rop være i real time, samtidig som musikken spilte. I andre omgang lot vi alt gå i vanlig tempo, før vi igjen sank inn i det bearbejdede "stemningsuniverset" vi hadde etablert i første runde av finalen.

Ellers valgte vi å putte en mikrofon på trener Daimi under alle kampene, for å bruke lyden av han aktivt under kampene i klippen og for å prøve å fange mest mulig av den intense stemningen i ringen. Musikkmessig, i forhold til det jeg allerede har nevnt, la vi også musikk på montasjen i filmen der han reiser til Italia, og på rulleteksten. Vi jobbet med Steffen Flasnes, som studerte et musikk for film-fag ved Høgskolen i Agder, og fikk tilslutt musikk som vi følte kunne supplere scenene med stemning slik vi ville.

Regissørens visjon

Filmen er et portrett på en vinner. Andreas er en ung mann som jobber knallhardt mot målene sine, og når de. Han er i verdenstoppen innen kickboksing og er godt i gang med det tunge medisinstudiet: "Alt er mulig om du jobber hardt, lenge og målrettet".

Filmen vil også sette fokus på en liten sport Norge, med utøvere som gjør det utrolig godt internasjonalt(Norge ble neste beste nasjon i VM-turneringen vi

filmet, etter stornasjonen Russland), men som på ingen måte får den oppmerksomheten sporten og utøverne fortjener i media: "En sport som fortjener mer oppmerksomhet".

I tillegg prøver filmen å bryte litt med stereotypiene rundt boksing og kampsport. Mange har inntrykk av at for eksempel bokserere kan være mindre smarte bråkebøller, og at disse typer idretter er mer vold enn noe annet, noe som absolutt ikke stemmer. Andreas som en velartikulert og smart fyr, som jobber taktisk i tillegg til å være sterk, er derfor en god representant for sporten sin i forhold til å bryte ned slike fordommer: "Kickboksing er en sport som krever både hjerne og styrke".

Teamets kreative muligheter gjennom produksjonen

Kickboksing er en actionfylt sport, og produksjonen ga derfor mye rom for å være kreativ. I selve kickboksingdelene av filmen isolert sett, handler det av og til om å nærme seg klassiske vinkler og knep for å fange sporten, både for å følge en konvensjon men også for å gjøre det lettere for seerne. Mens det andre ganger handler om å gå utover dette, og å gi bilder som er annerledes og derfor forteller andre ting. Alle kampene er løst på denne måten, gjennom et totaltkamera som jobber "klassisk", mens kameraet som ligger lavt ringside da hele tiden jobber undervinklet for å komme tettere inn på ansikt, blikk og selvfølgelig intensitet, smerte og reaksjon. Lydmessig er også kampene jobbet en del med, der det blandes mellom diegetisk og udiegetisk lyd, og musikk.

Ellers handlet det om å få gode bilder fra Andreas hverdag. Det å kunne komme nært nok inn på han, og å også kunne fange inn situasjoner godt. Som fotograf har jeg også alltid et ønske om å prøve å fange inn så mye som mulig med gode komposisjoner, så jeg vekslet mellom stativ og håndholdt mye, for å tilpasse utstyret til situasjonene. Som for eksempel ved en scene i filmen da Andreas spiser middag med venner. Den ferdige versjonen består kun av stativbilder, men også her jobbet til tider håndholdt. Man får penere og roligere bilder fra stativ, men man er mye mer fri i en situasjon der man bør flytte mye på seg som håndholdt(for å dekke inn de forskjellige ansiktene

rundt bordet for eksempel), så derfor byttet jeg litt frem og tilbake under opptaket. I tillegg til komposisjon, jobbet jeg så ofte jeg kunne med mest mulig åpen blender og gjerne litt på tele, for å få mindre dybdeskarphet og dermed få et mer filmatisk utseende.

Produksjonsprosessen

Preproduksjon

Øyvind Lien Eknes(dokumentarregi-student) og jeg(dokumentarfotostudent) bestemte oss for dette prosjektet i midten av september 2009, etter å brukt den første måneden av studiet på å teste ut andre ideer. Vi satte i gang med preproduksjon med det samme. Fordi Øyvind har samme teknikk-bachelor som meg, og fordi jeg kjente Andreas fra før, jobbet vi mye med de samme oppgavene. Sammen gjorde vi research og diskuterte utstyr og uttrykk for filmen. Vi hadde også en uke med preproduksjon, der vi filmet med Andreas på trening og i en turnering som foregikk i Oslo. Siden VM ville foregå i Italia, brukte vi også tid, sammen med vår prosjektleder Berit Ryhaug, på å forberede reisen(billetter, opphold, forsikring også videre). Vi hadde også et lekent og åpent sinn i forhold til stil og grep vi ville prøve ut filmen. Noen ting fikk vi testet ut allerede i preproduksjonen, mens vi under hele opptaksperioden også prøvde oss ut på forskjellige måter å dekke inn for eksempel trening, og andre scener vi visste vi ville få mulighet til å filme flere ganger.

Utstyr

Utstyrmessig endte vi opp med et Panasonic DVC Pro HD skulder-kamera(HPX2100E) for opptakene i Norge, mens vi i Italia endte opp med to mindre Panasonic-kameraer(AG-HPX171E). Formatmessig valgte vi å ta opp i DVC Pro HD 720/50p. Lydutstyret vårt bestod av en trespors lydmiikser, to myggsett, og en bom med zeppelin og shotgun-mikrofon. Lysbagen vår bestod av en 800 watts lampe med softboksmuligheter, og to små Dedo lights-lamper.

Opptak

Etter en ukes preproduksjon begynte vi med opptak i Oslo rundt starten av oktober. Jeg hadde foto, mens Øyvind hadde regi og lyd. I begynnelsen ble det mest opptak i Bjølsenhallen der Andreas trener. I ettertid kan man strengt tatt si at de første opptakene vi gjorde der også ble som preproduksjon å regne, siden vi brukte en del tid på å finne en fotoform vi ble fornøyd med, i tillegg til at vi ble kjent med rutinene i treningen. Men til slutt fikk vi knekt koden, og opptakene vi endte opp med å bruke i filmen fungerte slik vi hadde tenkt oss. Vi filmet også hjemme hos Andreas i Oslo, fulgte han på tur for å instruere i gamleklubben og treffe familie i Fredrikstad, og etter å ha vært gjennom det utrolig store byråkratiet ved Universitet i Oslo og Ullevål Universitetssykehus, fikk vi også filmet litt av hans hverdag der. I tillegg gjorde vi et intervju med Andreas og et med treneren hans Daimi Akin.

23 november var det klart for avreise til Italia sammen med det norske kickboksingslandslaget. Dagen vi reiste hadde jeg klart å dra på meg omgangssyke, noe som gjorde at jeg fikk jobbet lite på reisen ned og de to kommende dagene. Heldigvis har regissør Øyvind som sagt en god teknisk bakgrunn, noe som gjorde at han jobbet godt alene med å dekke inn reisen og møtet med idrettslandsbyen det norske landslaget bodde i uken turneringen foregikk. I tillegg begynte heldigvis ikke selve turneringen ikke før 26, slik at jeg akkurat rakk å bli frisk nok til å gjøre jobben min som fotograf.

Under turneringen ble det lange dager på jobb. Før kampene dekket vi inn stemning i hallen og Andreas sine forberedelser, så var det kampen, og så hva som skjedde etter kampslutt. En vanlig arbeidsdag for oss der nede varte fra ca. 12.00 til mellom kl. 21 og 22. Det var viktig for oss å samle så mye materiale vi kunne hver dag, siden Andreas hver dag kunne ryke ut av turneringen. Andreas vant til slutt turneringen etter fire harde dager, og det var et fornøyd, men utslitt dokumentarfilmteam som landet på Gardermoen 30 november.

Etter hjemkomsten var vi begge så utmattet at vi tok nesten to uker fri fra hele prosjektet. Begge to hadde dratt på seg forkjølelse, og disse ukene ble

brukt til hvile. Tiden frem mot jul ble så brukt til logging av materiale og planlegging av resterende opptak på nyåret.

I januar 2010 hadde vi opptak hjemme hos Andreas, på Rikshospitalet, og en ny tur til Fredrikstad, og i tillegg et nytt intervju med han.

Innimellom disse restopptakene hadde vi også begynt å grovklippe materialet vi hadde, og i slutten av februar ble det klipping på fulltid.

Etterarbeid

I det vi kom tilbake til skolen og klippesuiten, ble nye klippemanus skrevet, og vi valgte å dele opp klippet i sekvenser. Vi jobbet med hver våre sekvenser og evaluerte og endret de sammen. Til første screening lappet vi for første gang sekvensene sammen til en hel struktur, og bortsett fra åpenbare problemer med overgangene mellom flere scener, fikk vi relativt gode tilbakemeldinger på filmen som helhet. Vi jobbet en del med strukturen på filmen, og det var flere scener og manusdeler der vi prøvde oss på mange forskjellige varianter. Og på grunn av de mange forskjellige opptakene vi gjorde (av for eksempel trening), ga det oss også muligheter i klippet til å teste ut en hel del forskjellige stilgrep, uttrykk og oppbygninger. Til slutt fikk vi scener og en historie som fløt relativt godt sammen, og da begynte finklippingen av de forskjellige scenene.

De scenene vi åpenbart brukte mest tid på, var kampene. Hver kamp var jo dekket inn med to kameraer, noe som gjorde at lyd og bilde måtte synkroniseres. Så handlet det om å finne en balanse mellom når vi brukte hvilket kamera, og i tillegg måtte kampene klippes ned på lengde slik at folk uten stor interesse for kickboksing ikke ville kjede seg i disse partiene av filmen. Som en del av dette måtte vi da bygge opp små egne dramaturgiplaner i og rundt de forskjellige kampene, og vi hadde også et ønske om at hver kamp skulle ha sin egen stil (blant annet klippertymisk).

Annet etterarbeid

For å skape mer blest rundt filmen i forhold til fremtidige visninger, opprettet vi en blogg for filmen i klippeperioden. Så fort filmen er ferdig vil vi

også sende den rundt til både tv og festivaler i håp om å få vist og eventuelt solgt den. I tillegg er vi også i planleggingsfasen for distribusjon av filmen. Bare under VM-turneringen viste representanter fra flere nasjonale forbund interesse for filmen, og vi føler det er et marked for filmen hvertfall innen for kickboksemiljøer både nasjonalt og internasjonalt.

Refleksjon/tanker om produksjonen

Alt i alt er jeg fornøyd med hvordan denne produksjonen har foregått. Jeg føler vi hadde en god preproduksjon og kommunikasjonen mellom regi og foto har fungert veldig bra. Regi har alltid hatt siste ord i diskusjoner, som en regissør bør ha, men utover det har det vært en fin kreativ prosess. Under produksjonen har vi hele tiden evaluert og gått gjennom det vi har gjort, og dermed hatt mulighet til å endre ting og teste ut ideer underveis, både i opptak, men også i klipp.

Noen utfordringer har det dog vært. Det å bli slått ut av sykdom under første del av Italia-oppholdet var et stressmoment, men med kjapp omorganisering, mye hvile og derfor kjapp "helbredelse", fikk vi likevel reddet oss inn. I tillegg var utmattelsen vi opplevde da vi kom hjem igjen tøff. I tillegg til å slappe av på grunn av kraftig forkjølelse, kjente jeg at det også var viktig å rett og slett legge bort tanker om filmen i denne perioden (til den grad det er mulig). Men jeg skal innrømme at jeg hadde problemer med å sovne de første nettene etter hjemturen, da tanker om filmen stadig svermet rundt i hodet mitt. Sånt sett var det greit at vi også utsatte restopptak til etter nyttår, og bare brukte tiden frem mot jul til logging. Dette var også et valg vi tok i forhold til Andreas, som selv trengte tid til å lande etter turneringen, konsentrere seg om skole, og å kanskje slippe litt av det presset som det faktisk er, ved å ha et dokumentarteam hengende etter seg i en lengre periode.

Det å lage film om noen man kjenner godt, har også vært en utfordring til tider. Fordelen med at jeg kjente Andreas, var at han da fra første stund hadde tillit til oss, og kanskje også følte seg mer avslappet enn han hadde gjort med et ukjent dokumentarfilmteam. Samtidig var det viktig for meg å kunne opptre profesjonelt og faktisk gjøre jobben min, slik at det opptakene

ble gode og opprettholdt en viss seriøsitet. Dette løste vi på en grei måte ved at Øyvind, som Andreas ikke kjente fra før, tok seg av alt det praktiske med avtaler og planlegging. Og siden Øyvind jo var regissør, var det jo stort sett han Andreas uansett forholdt seg til under opptak der det krevdes aktiv regi og i intervjusituasjoner.

Men som sagt har dette stort sett vært en vellykket produksjon. Jeg har lært masse av både feil og ting som fungerte etter planen, og sluttresultatet må jeg si meg fornøyd med.

Refleksjonsdel

"This is no Hollywood set, this is real! Hollywood come in and take these kind of scenes and set 'em up, have somebody in the movies playing his life. This is real! We don't pick up a script! We wake up in the morning feeling tired, sometimes we feel good, sometimes bad, but we go through it with feeling!"

Drew "Bundini" Brown, Muhammad Alis assistenttrener, fra dokumentarfilmen *When We Were Kings*(Gast, 1996)

Jeg har valgt å definere begrepet "sportsdokumentar" som dokumentarfilm der sport i en eller annen form og grad preger filmen. Det er til dags dato ikke skrevet mye om denne undersjangeren av dokumentarfilm (den første boken noensinne dedikert til sportsdokumentarfilmer, boken "Sport Documentaries" av Ian MacDonald, slippes februar 2012¹), men det finnes mange dokumentarfilmer som tilfredsstillende en slik definisjon.

En kort historisk oversikt over sportsdokumentaren

Sport som tema i film har vært populært siden filmmediets begynnelse. Kinoer ble utviklet med det mål å tjene penger på å underholde folk, og mange av de første kinogjengerne ville se boksing på det store lerretet. Den første boksefilmen, som var en stumfilm, kom ut allerede i 1894. Denne var for øvrig iscenesatt for kameraet, mens den første "ekte" boksefilmen kom året etter. På grunn av boksefilmers popularitet, utviklet man tidlig spesielle kameraer, filmverktøy og teknikk for å best mulig kunne dekke inn en boksekamp². Altså kan man faktisk si at sport var med på utvikle det generelle filmmediet i seg selv, samtidig som man ser at sport som et dokumentarisk tema ble etablert tidlig i filmhistorien.

Dokumentarfilmen som begrep har ingen definert start i filmhistorien, på grunn av all eksperimentering på form, teknikk og budskap i det generelle

---

¹ Amazon.com (13.05.2011) http://www.amazon.com/Sport-Documentaries-Ian-McDonald/dp/0415580935/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1305277819&sr=8-1

² The Bioscope (13.05.2011) <http://bioscopic.wordpress.com/2008/03/05/seconds-out/>

filmmediets begynnelse. Samtidig har det vært, og er til dels fortsatt, en stor debatt om en definisjon på hva en dokumentarfilm er. John Grierson er mannen som første gang brukte navnet dokumentarfilm (*documentary*), og som senere kom med en definisjon på hva dette begrepet innebar for han; en "kreativ bearbeidelse av virkeligheten".

Grierson ikke bare "fant opp" begrepet, han kom også med en definisjon – the creative treatment of actuality – og med en kontekst – filmen som opplysningsmedium – som satte rammer som på en gang var både for vide og for smale. (Sørensen, 2007; 12-13)

Bill Nichols definerer begrepene fremvisning og dokumentasjon i tillegg til de tre elementene "poetiske eksperimenter", "fortellende historiefortelling" og "retorisk veltalenhet" som essensielle punkter i hva som kan kalles dokumentarfilm. Han sier videre;

The recognition of documentary as a distinct film form becomes less a question of the origin or evolution of these different elements than of their combination at a given historical moment. That moment came in the 1920s and early 1930s. (Nichols, 2001; s.88)

En fullstendig historisk gjennomgang av sportsdokumentaren, er en alt for stor oppgave i denne konteksten, og er det dermed ikke plass til i denne oppgaven. Jeg vil derfor nøye meg med å trekke frem noen forskjellige eksempler på filmer som har kommet gjennom historien.

Tyske Leni Riefenstahls film *Olympia* (Riefenstahl, 1938) (som ble utgitt i to deler), om de olympiske leker i Berlin i 1936, ble utgitt i 1938¹. Men på grunn av tiden og stedet den ble laget på, tok det en del år før den fikk anerkjennelse utover å være nazi-sympatiserende propagandafilm.

Because Riefenstahl was linked to the Nazi Party, *Olympia* was widely characterized as a propaganda film, not a sports film. (Didinger & Macnow, 2009; 292)

---

¹ Internet Movie Database (25.05.2011) <http://www.imdb.com/title/tt0030522/>

Dette er også en av de få sportsdokumentarene som har fått plass i den generelle dokumentarfilmhistorien. Både på grunn av denne kontroversen rundt da den kom, men også for den nyskapende bruken av bilder og kamerateknikk, som var med på å legge grunnlaget for den moderne filmfortellingskunsten.

Riefenstahl pioneered some new techniques including mounting a camera on a rail so so it could move with the runners in track events, and having photographers leap of the high board with the divers to film them all the way to the water.(Didinger & Macnow, 2009; 292)

Mulig inspirert av Riefenstahls *Olympia*-filmer, ble det i Norge også produsert en storslått sportsdokumentar om OL i Oslo i 1952. Den ble hetende *Olympiafilmen*(Ibsen, 1952), ble regissert av Tancred Ibsen, og hadde kinopremiere i november i 1952.

Olympiafilmen var Tancred Ibsens første dokumentarfilm siden Norges-filmen i 1927, og også denne filmen var en hyllest til landet og nasjonen, gjennom å vise vinteridrettskulturen og nordmenns seier.(Brinch & Iversen, 2001; 73)

Filmen kostet til slutt over det dobbelte av det spillefilmer kostet å produsere på den tiden, og hele arrangementet ble dekket inn med 29 fotografer. Dessverre ble filmen ingen stor suksess, heller tvert i mot. Men det viser hvertfall at det også i Norge ble satset på dokumentarfilm, også med sportslig tema, allerede da.

Bokseren Muhammad Alis karriere, som begynte tidlig på 1960-tallet, kan også sies å ha vært viktig for utviklingen av sportsdokumentaren. I tillegg til å være en fenomenal atlet, var han også en ung svart mann opptatt av politikk, det amerikanske samfunnet og svartes rettigheter, noe som har inspirert til flere dokumentarer om hans liv og karriere. Den første dokumentarfilmen *Float Like a Butterfly, Sting Like a Bee*(Klein, 1969)(også kjent som *Muhammad Ali, the Greatest*)¹ kom i 1969, mens den kanskje mest kjente, *When We Were Kings*², ble ikke sluppet offisielt før i 1996. Men hovedopptakene til denne filmen ble gjort allerede i 1974, under den

---

¹Internet Movie Database (13.05.2011) <http://www.imdb.com/title/tt0219935/>

² Internet Movie Database (13.05.2011) <http://www.imdb.com/title/tt0118147/>

historiske "Rumble In The Jungle"-kampen, og det var problemer med en tvist angående rettigheter til materialet som gjorde at filmen ble utgitt så sent som den ble. Dermed kan man faktisk si at sporten boksing, med tanke på de tidlige stumfilmopptakene og videre frem til interessen for Alis karriere, har vært et toneangivende element i sportsdokumentarens historie.

Dokumentarfilmen fortsatte og utvikle seg og eksperimentere videre med både form og innhold, og sportsdokumentarer likeså. Etter hvert som tv ble mer og mer vanlig i de tusen hjem, ble det produsert en rekke og serier og tv-dokumentarer om sport i USA, som for eksempel *The Violent World of Sam Huff*(Webster, 1960), *Pro Football, Pottstown, Pa.*(Tuckett, 1971)(begge om amerikansk fotball) og *Baseball: A Film by Ken Burns*(Burns, 1994).¹ I tillegg har jo generell sportsinteresse vokst noe helt enormt, og det finnes for tiden en mengde nasjonale og internasjonale kanaler dedikert til sport. I tråd med dette har også interessen for dokumentarer med sport som tema vokst. Et godt eksempel på dette er det amerikanske sports-tv-selskapet ESPNs nylige satsning på dette feltet. Som et ledd i feiringen av selskapets 30-års jubileum, lanserte de i 2009 sportsdokumentarserien sin "30 for 30", som er en samling av 30 sportsdokumentarer lagd for dette prosjektet, av forskjellige amerikanske regissører.²

Kort oppsummert har antall og typer dokumentarfilmer om sport fortsatt å vokse med tiden, både som et resultat av dokumentarsjangerens utvikling i seg selv, og også med på tanke utviklingen av profesjonell sport og interessen for sport i et internasjonalt perspektiv generelt. Sportsdokumentaren har også vært med på å utvikle filmmediet både gjennom tekniske aspekter, tematikk og ikke minst publikumsinteresse.

Hvorfor sportsdokumentar?

Det å ha sport som et tema i større eller mindre grad i en dokumentarfilm, kan være interessant på grunn av egenskaper som ligger i sportens natur. All

---

¹ Didinger & Macnow, 2009, s. 292-293

² ESPN 30 for 30 (13.05.2011) <http://30for30.espn.com/>

sport har for eksempel en naturlig og klassisk fortelling; en begynnelse, en utvikling og en slutt.

We can consider a narrative to be a chain of events in cause-effect relationship occurring in time and space(...)Typically, a narrative begins with one situation; a series of changes occurs according to a pattern of cause and effect; finally, a new situation arises that brings about the end of the narrative. (Bordwell & Thompson, 2004; 69)

En slik dramaturgi finnes jo i alt fra en enkel konkurranse eller kamp, til en sesong eller en karriere. Med dette som utgangspunkt kan man også se andre viktige historiefortellingselementer som motstand(ere) og konsekvens av utfall. Ta for eksempel en fotballkamp mellom to lag på nedrykksplass, der laget som vinner får bli i serien, mens taperlaget vil rykke ned. Blant annet på grunn av faktorer som dette er det også laget utallige spillefilmer med sport som tema. Men det som gjør det ekstra spennende med dokumentarfilmer om sport, er det faktum at det hele er dokumentarisk og ikke konstruert; Det er objektene i filmen som selv setter premissene for hva slags historie det blir, og ikke filmskaperne.

The beauty of sports documentaries is that, unlike traditional Hollywood films, there is no one stacking the deck. There is no writer scripting the big game, there is no director telling the other team to miss tackles. It is reality filmmaking which means the producers, like the fans, are not guaranteed a happy ending. They roll the cameras and take their chances(...)It might be a story of triumph, it might be a story of disappointment, but it would be a story nonetheless. (Didinger & Macnow, 2009; 291)

Med andre ord handler ikke alltid en god sportsdokumentar kun om vinnere, slik man ofte ser i Hollywoods mange filmatiseringer fra sportsarenaen. "Det handler ikke om å vinne, men å delta" som det gamle sportsmantraet heter. Ikke for det, en solskinnshistorie kan også være utrolig fengende, og det er selvfølgelig alltid tilfredsstillende å se noen til slutt nå et mål de har kjempet hardt for. Men til syvende og sist handler det om hva man fokuserer på og hvordan man bygger det opp som dokumentarist.

Det faktum at dokumentarfilm følger de samme grunnprinsippene som annen film(i oppbygning av historie, klipp, også videre), har gjort at det siden

dokumentarfilmens begynnelse har vært en debatt om hvor virkelige dokumentarfilmer er; hvor går grensen mellom fiksjonsfilm og dokumentarfilm? Dette er ikke en debatt det er plass til å utdype så mye her, men den til tider utradisjonelle dokumentarfilmregissøren Stefan Jarl (som selv har laget sportsdokumentar) oppsummerer sitt syn på konstruksjon og hvordan han selv blander de to elementene i sine dokumentarfilmer slik;

Det eg freistar å byggje opp min ideologi og estetikk omkring, er ein masse gode situasjonar i det verkelege livet, som eg sidan kan nytte og destillere fram ein film frå (...) Forteljerteknikken legg eg med andre ord til rette omkring noko dokumentarisk som så å seie vert gullkorna i den ferdige filmen. Dei kan du aldri få frem berre ved å konstruere ei forteljing (...) Alt er fiksjon! Eg sytar alltid for å seie frå om det i starten på alle filmene mine; Dette er et falsifikat av røyndomen frå start til slutt. Det er ein filmskaper som som kallar seg "Eg" som har laga desse manipulasjonane i ein og en halv time (...) Likevel finst det dokumentariske scener i filmene mine, som i seg sjølve alltid kjem til å vere sterkare enn spelescener. Det vil eg framleis hevde. Eg meiner at om ein har lykkast med å filme ein dokumentarisk situasjon godt, finst det ingen ting som er betre i spelefilmen. (Stefan Jarl i Birkvad/Diesen, 1994;189-191)

Uansett, jeg vil påstå at sportsdokumentarer til tider blir lettere akseptert som sannhetsskildringer enn andre dokumentarsjangere, hvertfall på det rent sportslige planet. Som nevnt i sitatet ovenfor (fra Didinger og Macnows bok "The Ultimate Book of Sports Movies"), kan man ikke som dokumentarskaper vite utfallet av en konkurranse eller kamp. Og står det hjemmeseier på poengtavla ved kampslutt, så er hjemmeseier sluttresultatet. Det er mange muligheter for å manipulere et hendelsesforløp til å fremstå annerledes enn hva som egentlig tok sted (både innen dokumentarfilm og spillefilm). Men med tanke på faktorer som resultatstatistikk (og ikke minst med tanke på tilgjengeligheten på det gjennom for eksempel internett) og fysiske uttrykk gitt av et tapende eller vinnende lag eller uttøver, skal det godt gjøres å fremstille en seier som tap (eller omvendt) i en dokumentarfilm i dag, uten å åpenbart lage fiksjon ut av det hele. Det finnes selvfølgelig alltid unntak og muligheter for å kverulere på dette fra film til film, men på et generelt grunnlag må man kunne si at en sportsdokumentar med fokus på en

kamp eller konkurranse, hvor man konstruerer resultatet til å bli motsatt av hva det opprinnelig var, ikke kan regnes som dokumentarfilm.

For å lage en god film, dokumentar- eller spillefilm, er følelser en viktig del av formen og oppbygningen; å få objektet til å vise de, og ikke minst (og kanskje viktigst) å få publikum til å føle med.

Emotions represented within the film interact as parts of the film's total system (...) All emotions present in a film may be seen as systematically related to one another through that film's form (...) To have an expectation about "what happens next" is to invest some emotion in the situation. (Bordwell & Thompson, 2004; 53-54)

Og til tross for at man lager dokumentarer om en spesifikk sport, får man et helt annet engasjement så fort man kommer under huden på menneskene som er med på å gjøre sporten. For fra de mest profesjonelle arenaer til de ytterst amatørmessige og useriøse sportshendelser, er det sjelden de involverte ikke er følelsesmessig engasjert, på et eller annet plan. Og dette gjelder ikke bare de som i seg selv utøver sporten. Åpenbart tilhengere, men også i støtteapparat og annet som på en eller annen måte er involvert i et sportsevent kan man finne de mest elementære følelsene uttrykt; glede, sorg, hengivenhet, kjærlighet, hat, usikkerhet og spenning. Det handler rett og slett om å kunne se et menneskes pasjon uttrykt gjennom sport; å se det store i det lille.

Og disse følelsene kommer til uttrykk som et ønske fra regissøren om å fortelle om akkurat dette. Det er regissørens temperament som skiller en dokumentarfilm fra et vanlig tv-innslag med journalistisk vinkling. Et personlig ønske om å vise verden noe, uten å måtte forholde seg til et mål om å hele tiden være objektiv.

A documentary is a corner of actuality seen through a temperament. (Rabiger, 2009; 24)

Problemstilling, litteratur, metode

Etter disse innledende betraktninger og refleksjoner om

sportsdokumentaren er det på tide å avgrense refleksjonen; Mitt anliggende er fotografens betydning i slike sportsdokumentarer. Min problemstilling er: Hvordan kan fotografen bidra til å løfte sportsdokumentaren fra en reportasje til en kreativ bearbeidelse av virkeligheten?

Som jeg har skrevet innledningsvis finnes det lite litteratur tilgjengelig som går direkte på sportsdokumentar. Men det finnes elementer fra generelle dokumentarfilmbøker, filmlitteratur og det finnes bøker om sportsjournalistikk. Men dessverre er det langt mellom de få stedene som omhandler mitt tema. I for eksempel Peter Dahléns bok om sportsjournalistikk(2008), "Sport og medier", som er et omfattende og omfangsrikt verk om sport i media, er litt over 2 av til sammen 625 sider tilegnet sportsdokumentar, under overskriften "Dokumentär- och nyhetsfilm"¹. Jeg har derfor valgt å også gå direkte til et antall sportsdokumentarer og analysert dem for å finne empiri til min oppgave. Jeg har valgt ut eksempelfilmer som jeg føler er gode eksempler for de to typene sportsdokumentar som jeg etter hvert vil definere, samtidig som jeg har valgt filmer fra forskjellige årstall og land, for å vise utvikling og mangfold. Felles for de alle er at de er gode sportsdokumentarer, med godt, men dog forskjellig, fotouttrykk.

Fotoutfordringer på sportsdokumentarer

De finnes ikke i dag en etablert sport som ikke har vært dekket inn av tv. De fleste sporter har derfor en relativt satt mal i forhold til hvordan de filmes og dekkes inn, med tanke på at tv-seere skal kunne få med seg hendelsesforløpet best mulig. Derfor baserer mange sportsdokumentarer seg på materiale filmet av tv-kanaler eller andre(gjerne i flerkamerasammenheng), i større eller mindre grad. Men dette materialet er alene ikke nok. Noen velger å supplere tv-bilder med intervjuer som forteller noe mer, mens man ofte også har et eller flere egne kameraer tilstede. Disse kameraenes oppgave er da å skille seg ut fra de standardiserte tv-bildene. En produksjon basert KUN på

---

¹ Dahlen, 2008; 136-138

tv-bilder av et idrettsarrangement, uten andre elementer som intervjusetting eller andre kameraer, er jo ingen dokumentarfilm, men en vanlig dekning av et sportsevent.

I tillegg til å gi annerledes bilder av atleter under konkurranse, vil man ofte fokusere på det som skjer utenfor sportsarenaen. Det å følge en idrettsutøver i sitt daglige liv utenom gir mange muligheter for å fortelle en god historie med bilder. Man kan for eksempel spille på kontrasten mellom atleten utenfor sitt rette element, som en fisk på land nærmest. Tenk en amerikansk fotballspiller, veltrent og gigantisk, som man til vanlig ser i enda større beskyttelsesutstyr og med en fryktløs holdning på banen, som man plutselig får se i "sivil" handle inn matvarer med sin familie på det lokale supermarkedet. Eller man kan fokusere på hvor dedikert en atlet også er utenfor "vanlig arbeidstid", der han eller henne trener konstant, snakker taktikk og fag med bekjente og bruker tid med lagkamerater også på fritiden; å rett og slett vise hvordan sport for denne blir en altopplukende livsstil. Veldig forenklet sagt handler foto i en sportsdokumentar om å tilby noe mer visuelt enn det man ville sett som tv-seer eller vanlig tilskuer på et sportsarrangement. Det være seg om fokuset er på en kamp i seg selv, eller andre deler av livet til en eller flere atleter.

Et annet viktig punkt i forhold til å skille seg ut fra vanlig tv-dekning og tv-sportsreportasje, er det å jobbe mot et mer filmatisk bildespråk; Det å gi seeren følelsen av at dette er en film, og ikke en ekstra lang reportasje man like godt kunne sett på sportsrevyen på tv. "Følelse av film" er et abstrakt begrep, men som tidligere nevnt er det dette med følelse og temperament som er en av de faktorene som gjør dokumentarfilm til noe annet. Dette uttrykkes i høyeste grad også gjennom foto, i form av for eksempel mer kunstneriske tilnærminger, komposisjoner, beviste utsnitt og ikke minst det å tørre å dvele ved et bilde over lengre tid. I nyhetsverdenen handler det om å kjapt gjøre opptak, for så å komme seg i klipperommet og rekke en deadline til dagens sending. Dette kan prege foto gjennom enkle utsnitt, mye håndholt, og bilder som ikke vises eller holdes lenge av gangen. Sistnevnte er da et

resultat av den raske klipperytmen som kreves i et kort sportsinnslag, og gir derfor ikke rom for å ha for eksempel lengre dynamiske håndholdte tagninger. Har man mulighet til å ta opp på fysisk film, vil dette selvfølgelig også være en faktor som vil gi et distinkt utseende og følelse til ens dokumentarfilm. Men film er fryktelig dyrt, og det kommer stadig bedre kraftigere digitale videokameraer på markedet. Og for å tilnærme seg fysisk films utseende, kan man for eksempel jobbe med så åpen blender som mulig, lang brennvidde og avstand til objektet (for å få et selektivt fokusområde, slik det er i et filmkamera på grunn av films lyssensitivitet) og eventuelt endre på antall bilder i sekundet. Film tas jo opp i 24 bilder i sekundet, mens videoformatet i utgangspunktet har en bildefrekvens på 25 (PAL) eller 30 (NTSC)¹. En lavere bildefrekvens vil da gi et annet, mer filmaktig utseende, spesielt i forhold til bevegelse i bildet, og de fleste av de nye profesjonelle digitale videokameraene har mulighet for å endre på antall bilder i sekundet.

En annen unik egenskap ved sportsdokumentarer er tempoet de har. Intensitet, reaksjon og hastighet er alle viktige elementer man som fotograf må ta hensyn til og tilpasse seg for å godt kunne dekke inn en gitt sport. God research på sporten man følger er alfa og omega her. Kan man spillets regler og er kjent med mulige utfall og forskjellige utviklinger av situasjoner innenfor sporten, kan man lettere forutse hendelser, og både ha mulighet til å improvisere for å få dekket inn det som skjer, og også til en viss grad hele tiden ligge i forkant. Samtidig har sport og menneskene rundt innprentet en hel del faste, og derfor etter hvert forutsigbare, rutiner. Alt i fra et lags maskots faste dans før avspark til en utøvers egne forberedelser før konkurranse. Dette gir fotografen derfor en unik mulighet til å teste ut forskjellige måter å få gode bilder av gitte rutine siden den da gjøres fast. Man kan da filme rutinen gjennom flere opptak, med forskjellige kamerainnstillinger og komposisjoner, og så i klippen plukke ut det som passer best for filmen, og man kan også ha mulighet til å dekke det inn på

---

¹ Rabiger, 2009, s.413

nytt, skulle man være misfornøyd med det opprinnelige opptaket; at man rett og slett får en ny sjanse. Man får muligheten til å konstruere en situasjon, uten å egentlig konstruere den!

Åpningsscenen i min egen masterfilm *Verdensmestrer* er et godt eksempel på en slik rutine fanget inn. Denne scenen kan i utgangspunktet virke konstruert. Andreas beveger seg innenfor komposisjonen frem og tilbake foran speilene, og det hele er også dekket inn med nære bilder av ansiktet hans foran speilet. Men til forskjell fra for eksempel Stefan Jarls tankegang om å skape en slik situasjon gjennom for eksempel regi, er ikke den scenen fanget på denne måten i det hele tatt. Nøkkelen til å dekke inn denne situasjonen slik den er gjort, er at dette er nærmest et ritual Andreas gjør før HVER ENESTE kamp. Fordi vi på ingen måte ville ødelegge fokuset til Andreas rett før en viktig kamp med å gi han regi, endte det med at jeg som fotograf bare ble med han inn i garderoben med et kamera før hver gang, og filmet hva han gjorde der. Han gikk jo til sammen fire kamper, så allerede etter den første kampen hadde jeg sett gangen i garderoberitualet hans, og kunne derfor dekke inn situasjonen på nytt, med sikrere og penere komposisjoner. Fordi jeg visste hva han kom til å gjøre, hvor han ville stå, også videre. Så i råmaterialet har vi faktisk denne situasjonen dekket inn godt fire ganger, men både på grunn av kontinuitet og ikke minst for å være tro mot det dokumentariske, endte vi opp med å bruke finalesekvensen før finalen.

Det er ingenting som er bedre i en opptakssituasjon at regissøren og fotografen er samkjørte og har en felles forståelse for hva som skal fanges. Dette gjelder selvfølgelig i all dokumentarfilm, men med tanke på dette ekstra tempoet som sportsdokumentarister må forholde seg til, er det kanskje enda mer viktig i denne sammenhengen. Det handler om at fotografen kan fungere som en forlengelse av regissørens visjon, samtidig som at man kan improvisere fritt, innenfor rammene satt gjennom en felles forståelse for hva man er ute etter å få opptak av. Jørgen Leht sier, på generelt grunnlag, dette om hans forhold til sin mer eller mindre faste

fotograf Dan Holmberg;

Samarbeidet er grunnlagt på ei forståing vi har på førehand. Eg stolar blindt på Dan Holmberg(...) Mange av dei situasjonane vi skildrar, skal ein ikkje ta for god fisk, her må ein ha ei intuitiv kjensle av kva som skjer. Ei evne til å oppleve gjennom kameraet; ei primær, ikkje sekundær, det vil seie reproduserande, oppleving av stoffet. Eg kan ikkje kvar gong fortelje kva for bilete eg vil ha, men må lage ein uskriven kontrakt med han på kvar enkelt film, slik at vi veit kva vi satsar på. (Jørgen Leht i Birkvad/Diesen, 1994;83-84)

Det å jobbe alene med en dokumentarfilm, som regissør, foto og lydmann i ett, er en arbeidsform som dokumentarer av og til gjøres på. Det største problemet med dette er at alle er tre viktige og vanskelige profesjoner, noe som gjør at det kan bli vanskelig å sjonglere mellom alle tre roller samtidig. Resultat blir da ofte at minst ett, men som regel alle tre oppgaver blir preget av dette, i negativ forstand. Også dette finnes det et eksempel på i *Verdensmestrer*. Fordi jeg som fotograf var syk de første dagene på opptak under VM-turneringen, tok regissør Øyvind med seg kameraet og fulgte Andreas alene i noen dager. I ett av opptakene, møter han en gammel kjenning, som også i denne turneringen skal være hans motstander. Etter møtet forteller da Andreas til Øyvind hvem denne motstanderen er, mens Øyvind både filmer og prøver å holde øyekontakt som regissør med Andreas, mens de begge går bortover. Innholdsmessig ble det en fin scene, men bildene er absolutt preget av enmannsarbeidet. Man ser Andreas hele tiden midt i bildet mens han går, men bildene rister, er undervinklet og til tider litt feilkomponert med litt mye luft over hodet på Andreas. Men på grunn av innholdet i scenen ble den likevel med i filmen. Bildene er absolutt brukbare, men de bryter åpenbart med den estetikken vi bevist prøvde å holde gjennom opptaksperioden. Og akkurat her ligger ulempen ved å jobbe som enmannsteam. Hvis ønsket er å lage en helhetlig dokumentarfilm, vil en slik opptaksform gjøre det utrolig vanskelig. Rent fotomessig vil bildene fort bære preg av dette, og fort minne mer om et innslag fra en sports- eller nyhetsreportasje (der det å jobbe i enmannsteam mye oftere forekommer, samtidig som estetikken heller ikke alltid er i førersetet), enn en film".

Samtidig kan det å jobbe alene, ha visse andre fordeler, om ikke rent estetisk. Med tanke på hvor mye fokus det er på konsentrasjon innen sport (hvertfall på et profesjonelt plan), og med tanke på den ekstra belastningen det kan være å ha et helt dokumentar-team hengende rundt seg, kan det til tider være enklere å få aksept og tilgang ved å jobbe med så lite team som mulig. Kristopher Belman, regissør av sportsdokumentaren *More Than a Game*, har filmet mye av materialet i sin film selv. Opptakene er gjort i tiden da han lærte seg å lage dokumentarfilm, hvor han var nødt til å gjøre alt selv, og han hadde ingen fotoerfaring fra før. Mye av foto her er dårlig, men på grunn av hans mangel på profesjonalitet, fikk han også lettere tilgang til objektene sine. De fleste profesjonelle film- og tv-selskaper fikk ikke lov til å gjøre noe på laget, et valg treneren gjorde for å skjerme spillerne best mulig så de ikke skulle miste fokus og konsentrasjon. Unge Belman fikk derimot nesten fri tilgang som uerfaren student.

I think the team saw me as non-threatening, and thus let their guard down. This really allowed me to capture them acting like themselves, instead of playing it up for the camera. It's every documentary's goal to capture the film's subjects in moments of truth, and my inexperience allowed me to do this. (Belman, 2010)

Resultatet ble altså mindre fine bilder, tydelig amatørpreget, men med mye gode og "eksklusive" situasjoner, som han ikke hadde fått hadde han kommet med et fullt profesjonelt team med seg. Altså er det av og til nødvendig å jobbe på denne måten, for å få tilgang til visse situasjoner. Men om man først er nødt til å jobbe alene, bør man hvertfall ha god kameraerfaring fra før, eller kontakte noen som har det, for å få tips og råd. For det å få virkelige gode bilder i en setting der man i tillegg må ha fokus på regi og lyd selv, er ingen enkel oppgave, og derfor heller ikke ideelt; i hvertfall ikke hvis målet er å få en så visuell god film som mulig.

To hovedtyper sportsdokumentar

Jeg har valgt å dele opp sportsdokumentarer grovt i to kategorier; de som i hovedsak forteller en historie om sporten i seg selv og dens utøvere, og de som med sport som inngang prøver å fortelle noe mer eller noe helt annet. I

tillegg kan form(både oppbygningsmessig og visuelt)være med på å gjøre en film annerledes. Jeg har valgt å kalle de tradisjonelle sportsdokumentarer og utradisjonelle (eventuelt ”eksperimentelle”) sportsdokumentarer.

Denne oppdelingen er ikke gjort for å fremheve en type sportsdokumentar ovenfor en annen. Dette er en oppdeling jeg har valgt for å vise to innfallsvinkler til å ha sport som et sentralt tema i en dokumentarfilm, hvorav det innen begge kategorier er produsert gode filmer.

Det som også er verdt å merke seg er at ingen av eksempelfilmene er fullstendig rendyrkede i forhold til disse to definisjonene. De filmene jeg definerer som tradisjonelle har momenter som heller mot de utradisjonelle, og også omvendt.

Den tradisjonelle sportsdokumentaren

Fokuset i en slik dokumentar er typisk på en eller flere utøvere, altså portrett-dokumentarer. Man blir kjent med utøveren gjennom intervjuer og kommentarer, og man følger utøveren i trening og/eller konkurranse. En turnering, en konkurranse, eller en sesong brukes ofte som en rød tråd og spenningsmoment. Man følger for eksempel en utøver i treningsperioden frem mot konkurransen, og/eller i konkurransen, og/eller etter konkurransen. Motgang i slike filmer kan komme både i eller på idrettsarenaen og av utenomsportslig karakter(men som påvirker ens sportslige prestasjoner), men som oftest er dette problemer som hovedkarakteren til slutt vinner over.

En tradisjonell sportsdokumentar vil også være den klassiske biografiske eller historiske dokumentaren. Dette er da filmer som forteller om et hendelsesforløp relativt kronologisk, om for eksempel en sports historiske utvikling eller en utøvers fulle sportslige karriere. Ofte har disse dokumentarene ingen tydelig avsender. Regissøren gjør valg som hele tiden holder fokuset på objektet.

Fotomessig har den tradisjonelle sportsdokumentaren stort sett et enkelt, tradisjonelt fotouttrykk. Stort sett godt håndtverk, men alt avhenger selvfølgelig av regissørens valg i forhold til hva man vil fortelle, og dermed hva fotografen retter linsa mot, og hvordan. Tradisjonelle sportsdokumentarer, som tradisjonelle dokumentarer, har ofte mye røft, håndholdt foto.

Eksempelfilmer(tradisjonelle sportsdokumentarer)

En forårsdag i helvede(Leht, 1976)

Jørgen Lehts(som også har laget en hel del eksperimentelle dokumentarfilmer) dokumentarfilm er et portrett om et av verdens hardeste sykkelritt, Paris-Roubaix. Filmen er kronologisk fortalt, der man begynner historien i dagene rett før løpet og slutter i det løpet er avsluttet. Selve rittets gang er altså hovedhistorien. Man blir introdusert for et knippe ryttere, som man følger gjennom løpet. I tillegg får man være med fans, støtteapparat og arrangører under rittet. Filmen har ingen klare hovedpersoner, men altså et bredt persongalleri, og historien blir fortalt både gjennom deltagerne og menneskene rundt. Motstand i filmen kommer i form av konkurransen mellom rytterne, fysiske baneforhold og en sint mobb som demonstrerer mot et av rittets hovedsponsorer. Filmen blir også dratt videre gjennom Lehts egen voice-over. Det å(i en eller annen form)bruke regissøren som en del av en dokumentar er et valg som ofte gjør at filmene får et mer personlig og subjektivt preg, og derfor mer eksperimentelle, men akkurat i denne sammenhengen fungerer Lehts voice-over over mer som en ren objektiv sportskommentator, noe som gjør at den fortsatt blir som ganske tradisjonell å regne.

Foto

Det er et ambisiøst prosjekt å dekke inn et løp som strekker seg over 2,4 km, noe som har blitt løst ved å bruke et stort antall fotografer.

Etter forarbeidet trudde eg at eg skulle bruke åtte-ni fotografar, men det vart (...) til 27! (Jørgen Leht i Birkvad/Diesen, 1994;91)

Rittet er dermed til tider klippet som et vanlig sykkeløp for tv, og på grunn av så mange fotografer har ikke filmen en klar og visuell stil og utseende. Men det er fortsatt mye godt håndverk, spesielt i scenene der de forskjellige syklistene forbereder seg, der man jobber med lange tagninger som er dynamisk og pent løst. Mye her er også skutt håndholdt, men fotografene er flinke til å jobbe dynamisk og med myke bevegelser. Det er ikke godt å skille ut hvem av de 27 fotografene som har gjort hva, men både Dan Holmberg(rutinert dokumentarfilmfotograf med 25 dokumentarfilmer i bagasjen og ofte foretrukket som fotografer av Leht selv) og Henrik Herbert(fotograf med både dokumentar og spillefilmer på CV 'en) er kreditert som fotografer på denne filmen, og det er derfor greit å anta at de nok har stått for flere av de teknisk beste opptakene. Disse opptakene er også hva som er med på å gi filmen noe mer visuelt, enn hva man hadde fått ut av å se på en vanlig tv-dekning av løpet.

***More Than a Game*(Belman, 2008)**

More Than a Game er historien om nåværende NBA-superstjerne LeBron James og hans fire lagkamerater gjennom hele high school-perioden deres. Den handler om de fems unike kameratskap av og på basketballbanen i

hjemstaten Ohio i USA. LeBron James er åpenbart hovedpersonen, men man blir også godt kjent med de fire andre og treneren som fulgte de hele veien. Gjennom regissør Kristopher Belmans egne opptak og diverse amatør-opptak følger man historien kronologisk gjennom deres spennende sesonger som unge, talentfulle basketballspillere i tenårene. Motstand i filmen kommer som sportslige utfordringer, motstandere, kniving innad i vennegjengen, faren for å bli splittet som enhet (gjennom skole og derfor klubb-bytte) og problemer relatert til James' stadige økende mediaoppmerksomhet. Men de fem kommer seg godt gjennom det hele, og med bilder fra LeBron James suksess i NBA som slutt punkt, er det til de grader en "happy ending". Man blir gjennom filmen til tider godt kjent med de forskjelliges bakgrunn, personlighet og problemer, men fokuset er hele tiden orientert rundt basketbanen.

Foto

Det er mye forskjellig bildemateriale i denne filmen; Opptak fra hele high school-perioden og hendelsene gjennom årene, opptak og intervjuer gjort i ettertid, amatør-opptak og tv-bilder. I tillegg er det lagd montasjer med stillbilder og grafiske elementer. De to førstnevnte er da de som det er et poeng å snakke om. Opptakene fra high school-perioden har et amatør-messig preg. Men det veksles fint mellom større og mindre bilder, og mye viktige detaljer blir plukket opp, som ansiktsuttrykk og mange viktige hendelser er godt dokumentert. Det er likevel som sagt en litt røff stil, på grunn av mye håndholdt, opptaksformat og generell utstyrs-kvalitet. De fleste av disse bildene er tatt av regissøren selv, som var ganske fersk.

I was a junior in college, barely knew how to use a camera. I had no crew, less money, and an extremely hard time convincing my college professors that my absences were excusable. (Belman, 2010)

Men på grunn av hans mangel på profesjonalitet, fikk han også lettere tilgang til objektene sine, som tidligere nevnt. Jo nyere opptak som vises i filmen, jo bedre blir de på alle måter. Belman har antagelig både lært seg mer fototeknisk og fått større budsjett, noe som betyr bedre utstyr og økonomi til å leie inn profesjonelle fotografer.

Bildene tatt opp i ettertid er utrolig flott komponert, tatt med bedre kamerautstyr, med liten dybdeskarphet, kjøringer og god lyssetting. I tillegg er det jo profesjonelle fotografer som har gjort dette. Dette gjør at disse bildene skiller seg markant ut fra de eldre bildene rent teknisk, men også fordi de er gjort under kontrollerte settinger, kontra de eldre opptakene som er gjort i perioden historien handler om. Og akkurat derfor ødelegger ikke den utrolige kontrasten mellom de to forskjellige formatene, men gir heller de svakere eldre bildene enn styrke ved at de gis en autensitet og råhet som kler filmen. Bildenes blassere farger og svakere kamerahåndtering gir bildene rett og slett en passerende datering, fordi har jobbet mye i postproduksjon med et helhetlig uttrykk og får å få de forskjellige formatene og estetikken til å passe inn under ett.

***When We Were Kings*(Gast, 1996)**

Denne dokumentaren er et portrett av den legendariske bokseren Muhammad Ali. Den historiske "Rumble in the Jungle"-kampen i Zaire mellom han og George Forman fra 1974, er brukt som rammefortelling. Man blir kjent med personen Ali gjennom intervjuer gjort i forbindelse med kampen, arkivopptak fra eldre kamper og intervjuer med journalister,

trenerne og andre som var tilstede under denne perioden. Man følger oppbygningen mot kampen, eller dette storslåtte arrangementet som det jo strengt tatt var, og avslutter filmen kort etter kampen har blitt vist. Underveis klippes det til kommentarer og intervjuer, som både forteller om hendelsene rundt kampen og om Ali. Filmens motstand hviler stort sett på rivaliseringen mellom Ali og Forman, men problemer oppstår også i forkant av kampen da kampen blir utsatt 6 uker på grunn av en skade hos Forman. Filmene er også innom verdien i dette arrangementet, i forhold til et ønske om forene afroamerikanere med afrikanere, og Alis tanker om situasjonen for fargede mennesker i USA. Ali vinner til slutt kampen, og filmen avsluttes med en stillbildemontasje til musikk, og noen siste refleksjoner over mennesket Ali.

Foto

Alt materiale fra kampen er jo fra 1974, men blant annet på grunn av rettighetstrøbbel ble ikke filmen utgitt før i 1996. Men bildene tåler absolutt tidens tann, og er godt gjennomført innenfor de tradisjonelle fotoreglene, selv om det ikke alltid byr på storslåtte bilder og komposisjoner. Det er stort sett håndholdt foto, blandet med tv-bilder fra selve kampen. Eneste unntak er intervju-settingene med de som forteller om kampen, der det er en klassisk intervju-setting, med rolige stativbilder og lyssetting.

Filmene har også lengre musikkmontasjer, fra konsertene som ble holdt i forbindelse med kampen. De er filmet (og klippet) med en musikkvideo-estetikk, og skiller seg derfor fra de tradisjonelle boksekamp-bildene, og gir sånn sett litt ekstra "krydder" til filmens helhetlige visuelle uttrykk.

Den utradisjonelle sportsdokumentaren

Den utradisjonelle sportsdokumentaren er også et vidt begrep, men er altså da sportsdokumentarer som skiller seg fra den tradisjonelle malen. Disse filmene kan for eksempel ha en annerledes dramaturgi og form, andre temaer, og annerledes historier å fortelle. Slike filmer har ofte et tydelig temperament; regissøren tar her et standpunkt, og filmen farges gjennom skapernes meninger, og filmene handler ikke kun alene om det som er filmens hovedkarakter eller sport. Noen filmer kan også bruke sport som en illustrasjon eller inngangsport for å fortelle om noe helt annet.

Man kan også si at en utradisjonell sportsdokumentar ofte strekker seg mer mot det "filmatiske" i stilen fotomessig, da gjerne med en form som minner mer om spillefilm eller kunstfilm. Fotokonsept som for eksempel innebærer lange tagninger, pent komponerte nærbilder og generelt en jevnt over gjennomført estetikk. I tillegg er dette filmer som tilbyr de uvanlige og derfor ofte mer spennende bildene.

Formen på noen filmer med et mer utradisjonelt fotokonsept, kan ofte være mer konstruert enn hva man ser i de tradisjonelle filmene, noe som gjør det mulig(eller hvertfall lettere) å ta de "penere" bildene. Det er for eksempel lettere å dekke inn en spesiell situasjon godt som det er tatt mye regi på(slik at man vet hva som skal skje, og at man har mulighet til å ta flere opptak av samme situasjon), enn en der det plutselig utspiller seg noe foran kamera.

Eksempelfilmer(utradisjonelle sportsdokumentarer)

***Hoop Dreams*(James, 1994)**

Hoop Dreams er en sportsdokumentar om de to svarte, fattige og håpefulle basketballspillerne William Gates og Arthur Agee på high school i USA. Denne filmen er utradisjonell på flere måter. Ingen av de to hovedaktørene klarer å oppfylle sine mål og drømmer, som er seier i form av å få spille i den profesjonelle toppligaen NBA. Filmen forteller også om mye mer enn bare sporten basketball i seg selv. Den er nærmest et sosiologi-studium av det amerikanske samfunnets oppbygning, spesielt i forhold til unge, svarte, fattiges muligheter. Basketball på high school er en av få muligheter man har til å hevde seg og på sikt komme seg ut av et belastet oppvekstmiljø. Problemet er bare at de er så altfor mange, og nåløyet er utrolig trangt, for å komme seg videre til college på et basketstipend. Og for de som faller utenfor systemet, er det lite hjelp å hente fra det offentlige USA, og mange forblir da i det fattige og ressursvake miljøet de kommer fra, der kriminalitet eller dårlig betalte jobber blir resultatet. Temaet her er altså situasjonen for de fra de lavere samfunnslag i USA, der sporten i seg selv på mange måter fungerer som en ramme rundt.

Kontrasten mellom den mer tradisjonelle, tidligere nevnte *More Than a Game* er med andre ord stor. En ting er at den ikke har noen "happy ending", i hvertfall ikke sportslig eller på samme måte som *More Than a Game*. I tillegg handler den mye mer om livet til personene som mennesker, enn bare som basketballspillere. *More Than a Game* har også deler der man forstår at ikke alt har vært like lett for disse gutta heller, men den mangler den ekstra fordypningen(og kanskje også de like sterke historiene)som Gates og Agee får og har i *Hoop Dreams*.

Foto

Bildene i *Hoop Dreams* er gode, men ikke av den sorten som skiller seg nevneverdig ut som eksperimentelt. Bildene er stort sett store, uten særlig mange nærbilder. Det er mye håndholt, noe som gir bildene et til tider vel røft preg, men situasjoner er godt dekket inn. Dokumentarfilm-fotograf Peter

Gilbert har jobbet med å "henge seg på" når det skjer noe, noe som gjør at man har fått en hel del gode scener. Fotografen jobber dynamisk, og skifter komposisjoner flytende mens situasjoner utspiller seg foran kameraet. Men som sagt blir det en mer urolig stil på det hele enn om man hadde hatt en mer kontrollert situasjon, der man hadde hatt tid til å sette opp et stativ, også videre. Under kampene er det også mye bra foto, der fotografen er flink til å holde fokuset på William eller Arthur. Det er brukt flere kameraer på noen av kampene, noe som da gir Gilbert muligheten til å konsentrere seg om sitt fokus, mens de andre dekker inn kampen generelt, slik at man heller ikke mister selve kampen når dette skal klippes sammen. Ser man på foto isolert, er det nærmere tradisjonelt dokumentar- og tv-foto enn det jeg har definert som utradisjonelt. *Hoop Dreams* er altså ikke en film der kanskje bildene alene er noe man husker, men sammen med lyd og regi forteller de en god, og til tider gripende historie; en historie som handler om så mye mer enn bare basketball.

***The Two Escobars*(Zimbalist J. & Zimbalist M., 2010)**

The Two Escobars er en dokumentar som forteller historien om to colombianerne; narkokongen Pablo Escobar og fotballspilleren Andres

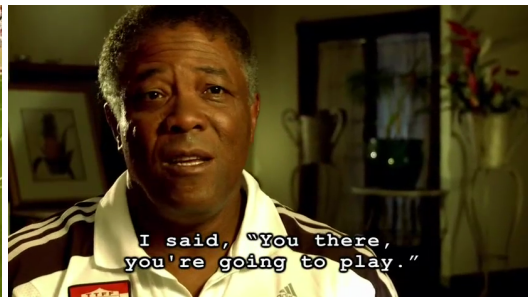
Escobar. Man kan også si at den forteller om landet Colombia i sin helhet, der narkotika og fotball både henger uheldig sammen, og som sammen har formet og preget deler landets historie gjennom 80 og 90-tallet. Kort fortalt er dette historien om hvordan Pablo Escobar slo seg stort opp med narkotika på 70 og 80-tallet, og hvitvasket penger gjennom landets nasjonalsport fotball, noe som ga fotballen en utrolig vekst og utvikling, som nådde sin topp med landslaget i VM-turneringen i USA i 1994. Andres Escobar var en av de mange stjernespillerne på dette laget, som ble skutt og drept etter den katastrofale dårlige turneringen til Colombia, etter å ha returnert til det narkotikakrigsherjede hjemlandet sitt. Pablo og Andres er to utrolige sterke kontraster som begge to er hovedpersoner i denne dokumentaren. Denne filmen er altså kort sagt en utradisjonell sportsdokumentar ved at fotball er et stort drivende tema, men på grunn av den spesielle og intrikate bakgrunnshistorien handler den også om så mye mer.

Foto

I tillegg til at fokuset på filmen er om noe som har hendt, er begge hovedpersonene drept. Filmene er derfor stort sett basert på arkivopptak fra 80 og 90-tallet. Likevel er foto som gjort for denne filmen godt, og ved å jobbe godt med fargene i postproduksjon har skaperne klart å skape et helhetlig utseende på det hele, til tross for at materialet er i et uttall formater, fra dårlig preserverte tv-opptak til HD. Opptakene som er gjort for denne filmen, som ikke er arkiv, er da totaler av byen Medellín og andre steder i Colombia, opptak gjort i stadion-omgivelser for å illustrere og visualisere det stemning og det som fortelles, og talking heads-intervju-bilder. Også disse bildene er åpenbart jobbet kraftig med i post rent fargemessig, men det er likevel godt håndtverk i råmaterialet, skutt av medregissør Jeff Zimbalist. Intervju-bildene er vakkert lyssatt, tatt med relativt åpen blender, og inneholder små dynamiske kjøring og zoom som gjør at relativt kjedelige statiske bilder gis liv og driv. Denne dynamikken og konstante bevegeligheten gjøres ofte i andre typer dokumentarer også, men spesielt i en sportsdokumentar, der man stadig ser bilder fra den fartsfylte sporten, er slike bilder spesielt effektive fordi de matcher på en helt spesiell måte. De imiterer følelsen av

fart og dynamikk som sporten representerer, dog på en roligere og mindre stressende måte enn selve sportens egne bevegelser.

***Själen är större än världen*(Jarl, 1985)**

Ricky Bruch, en svensk diskoskaster, er hovedpersonen i denne dokumentaren. Han er i slutten av 30-årene, og er, til tross for alderen, fast bestemt på delta i OL i Los Angeles i 1984. Filmen følger han gjennom den ekstreme forberedelsesperioden hans til en stund etter mesterskapet. Livet hans består stort sett av ekstrem hard trening, inntak av kraftige medikamenter og prestasjonsfremhevende tilskudd både gjennom sprøyter og piller, og sporadiske turer ute i naturen for å lete etter spesielle steinsorter. Det olympiske mesterskapet, det store målet og drømmen som det hele tiden bygges opp mot, blir ikke noe av for Rickys del, på grunn av for dårlige resultater på kvalifiseringsstevnet. Men filmen slutter ikke der, for Ricky, drevet av frustrasjon og målrettethet, fortsetter å trene like hardt og delta på lokale stevner i Sverige, og filmen avsluttes med at han til slutt har gjennomsnittskast på lengde over 70 meter. Det å kaste over 70 meter er Rickys mantra som henger igjennom hele filmen, og gjennomsnittet hans gjør at han da på den tiden da er verdens beste diskoskaster, rent lengdemessig.

Dette er en spesiell film, noe som gjør at jeg velger å kategorisere den som utradisjonell. Oppbygningen mot OL-kvalifiseringen føles rimelig tradisjonell ut, med en spenningskurve som sniker seg mot det olympiske mesterskapet, så vendepunktet der han ikke en gang kvalifiserer seg kommer derfor overraskende. For så viser det seg at det ikke er OL som nødvendigvis er målet, men dette med å være verdens beste. Og det betyr tydeligvis ikke så mye at han ikke får en offisiell anerkjennelse for dette; det handler om å gjøre dette for seg selv. For til tross for at alt Ricky gjør (bortsett fra å samle steiner), er relatert til sporten diskos, handler filmen mest om et menneske; en ensom person (i filmen har Ricky kun sporadisk kontakt med mennesker i og rundt diskosmiljøet, og er veldig ofte alene) som har satt seg et personlig mål, og som til slutt når det. Målet hans er satt innenfor sporten diskos regler, men der resultatet kun er for egen personlig vinning og menneskelig erkjennelse. Formmessig har også filmen utradisjonelle grep, som diktet "Anywhere Out of the World" som leses bruddvis av en voice gjennom filmen, i tillegg til mye poetisk musikkbruk og bildemontasjer.

Foto

Bildene i denne filmen er jevnt over utrolig sterke og stemningsfulle. Alt fra komposisjonene i mange av nærbildene i filmen, til de lengre dynamiske håndholdte opptakene er virkelig godt håndtverk. Omtrent hver eneste scene er filmatiske (det vil si, utført på en måte som likegodt kunne vært gjort for en klassisk spillefilm, sammenlignet med den ofte røffere stilen de fleste dokumentarer har) og den nå meritterte dokumentarfilm-fotografen Per Källberg hadde åpenbart allerede da et godt øye for estetikk. Samtidig er jo regissør Jarl kjent for å konstruere mye i sine filmer, noe som nok har gjort det lettere for Källberg å fange så gode bilder. Men uansett fremgangsmåte, er bildene virkelig noe for seg selv.

En kort oppsummering av foto i eksempelfilmene

Regissørens valg av hva slags sportsdokumentar som skal lages, vil nødvendigvis prege fotografens muligheter. En tradisjonell sportsdokumentar kan ha mindre slingringsmonn for eksperimentelle innfall og utførelser enn en utradisjonell, også videre. Men selv om rammeverket er satt, er det likevel alltid muligheter for å jobbe kreativt innenfor disse begrensningene. Alle de tre filmene definert som tradisjonell sportsdokumentar, har foto og/eller fotomontasjer som viser akkurat dette. Samtidig viser noen av de utradisjonelle eksemplene også hvordan foto alene kan være med på å plassere de i kategorien som annerledes, da spesielt med tanke på det gjennomførte stilistiske fotokonseptet i *Själen är större än världen*.

Verdensmestrer

Vår egen film *Verdensmestrer* er etter min definisjon en tradisjonell sportsdokumentar. VM-turneringen er valgt som en rød tråd gjennom hele filmen, og er det som driver historien gjennom. Filmen begynner med et frempek, der hovedpersonen Andreas står foran speilet i garderoben før finalen, men så klippes det rett til forberedelsesperioden før VM, og videre

går det kronologisk frem til turneringen er ferdig. Samtidig har vi etablert en parallell historielinje som vi kryssklipper til gjennom filmen, der man følger han i hverdagen og studiene. Men selve drivet kommer fra hovedfortellingen, altså turneringshistorien. Motstanden her blir Andreas motstandere i de forskjellige delfinalene. Filmen slutter med at Andreas vinner turneringen, og man ser hjemkomsten fra turneringen hans på rulleteksten. Her kan man si at de to "verdenene" møtes, da atleten Andreas kommer tilbake til Norge, og blir møtt av kjæreste, familie og venner fra Andreas "vanlige" liv. Fokuset i filmen er hele tiden på Andreas, og noen stor fordypning på utenomsportslige temaer er det ikke.

Fotomessig er det stort sett tradisjonelle bilder, med unntak av noen fokusskift og dynamiske håndholdte scener her og der. Som i etableringen av treneren til Andreas, Daimi, der foto er håndholdt og følger Andreas som slår på sekken, for så å gli over via et fokusskift til treneren. Eller fokusskiftet fra Andreas til den skuffende polakken han nettopp har slått i bakgrunnen. Men det er ikke nok slike kunstneriske valg i denne filmen til å kalle det utradisjonelt på bildesiden sånt sett.

I preproduksjonen var (som sagt) både form og stil på filmen noe vi var åpne om og hadde en del kreative tanker rundt, men etter hvert som vi kom i gang med opptak, og ikke minst når vi samtidig begynte å klippe dette sammen, fant vi ut at vi ville legge oss på en mer tradisjonell oppbygning av filmen. Resultatet ble vi fornøyd med, og det endte som en god, oppskriftsmessig tradisjonell sportsdokumentar.

Men hva om vi skulle ha gjort den utradisjonell? Hvilke valg kunne vi gjort, basert på og inspirert blant annet av grep som har blitt gjort i de tidligere nevnte utradisjonelle sportsdokumentarene?

Muligheter for *Verdensmestrer* som utradisjonell sportsdokumentar

Fokus på kampsport/legestudent-kontrasten

Fokuset i *Verdensmestrer* er på Andreas Lødrup, en sympatisk og hardtarbeidende kickbokser på vei til sitt første VM. Vi er også innom det at

han er legestudent, noe som kan virke motstridende, i forhold til alle helsefarlige aspekter ved profesjonell kampsport. Dette er et tema som kunne vært en mer drivende kontrast, en motsetning, og en eventuell indre konflikt i portrettet av han som person. Vi lekte oss også tidlig i prosessen med tanken på å etablere to parallelle historier gjennom filmen, nærmest som en moderne Dr. Jekyll og Mr. Hyde-fortelling. Dette kunne også gitt filmen en annerledes form, både gjennom klipp, men også gjennom foto. Man kunne for eksempel operert med forskjellig estetikk avhengig av hvilken av de to "personlighetene" hans man filmet. Vinkler, lyssetting, håndholdt/stativ og ikke minst farger(i postproduksjon).

Tidlig i klippet opererte vi også med en litt annerledes intro, der vi tok samme utgangspunkt som det vi har i introen nå. Men mens Andreas står foran speilet kryssklippet vi kjapt til tre sekunder med intense nærbilder med full kaotisk lyd fra slagutveksling fra kampene. Dette kryssklipp-grepet gjorde vi tre ganger, og i det han beveger seg fysisk ut av det komponerte nærbilde foran speilet, klippet vi(istedenfor nærbilde av vekkerklokka, slik det er nå)til en total av en sykehuskorridor delvis ute av fokus.) Dette bildet ville da ligge en stund, før vi klippet til Andreas i legefrakk som gikk rundt i sykehusgangene for å etablere han som medisinstudent. Tanken bak denne var å lage en overraskende og litt rotete intro, der man hele tiden ville gjøre publikum forvirret, og dermed forhåpentligvis interessert, fra første stund. Klippet til sykehuskorridoren var tenkt som en måte til å få publikum til å tro at han hadde havnet på sykehus, før vi da kort etterpå ville avsløre at han (heldigvis) bare jobber der.

Som et formmessig gjennomført grep, ville dette absolutt vært med på å skape en utradisjonell stil, litt på samme måte som introen til *Själen är större en världen*. (I Jarl-filmens intro kryssklippes det mellom nærbilder av Ricky Bruch hender som hakker i stein, hode til en ørn, og til Ricky som skriker og kaster diskos inne i et stilistisk og mørkt lyssatt nettingbur.)

Mer fokus på motivasjonen bak og trening

En annen mulighet hadde vært å forsøkt å gått dypere inn i Andreas sinn og person, og dermed få filmen til å handle mer om mennesket enn idrettsutøveren. I tillegg til å fokusere mer på legeutdannelsen som nevnt i forrige forslag, kunne man utforsket mer rundt hans motivasjon for livet han lever. Som profesjonell idrettsutøver legger han ned uttallige timer i trening hver uke, og i tillegg er medisinstudiet et av de mer krevende studiene man kan ta. En slik hverdag handler ikke bare om å jobbe systematisk og målrettet, men også om å ofre. For å få tid til disse tingene, er det jo selvfølgelig andre ting og sysler som må prioriteres bort. Ved å hatt med mer om trening og oppkjøringsperioden til VM, ville det åpnet opp for flere muligheter til å fortelle og visualisere. I *Själen är större änn världen* er Ricky Bruschs harde treningsregime en stor del av filmen. Gang på gang ser vi han i vektrommet, ofte alene, og dette, samtidig som vi sjelden ser han ellers i interaksjon med andre mennesker, forteller at han er en ensom ulv. Men det forteller også noe om hvor dedikert han er til sin sak, hva han ofrer, og ikke minst hvor hardt han trener. Disse fysiske anstrengelsene kommer godt frem hjulpet av foto. Som for eksempel nærbilder av det anstrengte ansiktet hans, og ikke minst svakt undervinklede totalbilder av den gigantiske mannen som løfter ekstremt tunge vekter.

I *Verdensmestrer* kunne vi da ha jobbet enda mer med treningsmontasjer i klippen, og lagt det inn flere steder, og fotomessig jobbet med å fortelle om de harde øktene gjennom gode komposisjoner, og skapt en tilstedeværelse. Denne tilstedeværelsen, og muligheten til å nærmest tre inn i Andreas sinn, kunne også blitt hjulpet frem ved å dyrke nærbildene enda mer enn i den grad vi gjorde. Alt fra nærbilder der man kun ser ansiktet hans, til ultranære bilder av detaljer som svettedråper eller øyne, kunne vært med på å fortelle dette. Samtidig ville det gitt filmen et mer filmatisk uttrykk.

Allikevel er det ikke foto alene som kunne skapt dette. *More Than a Game* har også til tider utrolig godt foto (som i de kontrollerte situasjonene, men det er den helhetlige historiefortellingen som jo gjorde at jeg valgte å klassifisere

den som tradisjonell). En løsning ville vært å fått Andreas til å fortelle mer om sin hverdag i intervjuer, eller enda bedre, at vi som filmskapere hadde fokusert mer på å fortelle dette selv, gjennom situasjoner, klipp og regi.

Men for å bruke *More Than A Game* som et konstruktivt eksempel, i tillegg til *The Two Escobars*, kunne vi også lagd en montasje som omhandlet Andreas fortid. Gjennom amatørropptak fra tidlige turneringer og stillbildemontasjer, som da ville bli "tilpasset" inn i en form ved fargekorrigering og kryssklipping, kunne man fortalt mer om veien frem til det nivået han er på i dag.

Noe av problemet med å fremstille Andreas som en som ofrer mye og dermed også går glipp av andre ting, viste seg å være vanskelig. Han lever et utrolig strukturert liv; så strukturert at han får tid til trening, lesing, kjæreste og venner. Han følte selv ikke at han egentlig gikk glipp av så mye. Her kunne regi ha presset han mer på disse spørsmålene, men samtidig er det visse etiske ting å ta hensyn til i forhold til i hvilken grad man skal presse frem svar som i utgangspunktet ikke er objektets. Det å overbevise Andreas om noe som han selv ikke følte, følte rett og slett ikke riktig.

Ethical issues often arise in relation to the question of "In Documentary, How Should We Treat the People We Film?" because of the degree to which the filmmaker is set apart from those he or she films(...)Developing a sense of ethical regard becomes a vital part of the documentary filmmaker's professionalism. (Nichols, 2001; 13)

Vi kunne likevel lagt mer fokus på trening, og fortsatt fortalt mer om hvor hardt han trener. Dette ville gitt rom for spennende foto(som vi også tok en del av i treningssettingen)og fortalt enda tydeligere om hvor hardt han satser, men dette ville ikke nødvendigvis gjort filmen til en mer utradisjonell dokumentar sånn sett.

Fokus på det store i det lille; norsk kickboksing VS norsk media

Jeg har tidligere nevnt dette med å se "det store i det lille", altså det å bruke noe mindre og håndfast som et eksempel for å sette fokus på og fortelle om

noe i en større kontekst. *Hoop Dreams* er jo et godt eksempel på dette. En mulighet for å bruke Andreas Lødrup i en større kontekst enn bare egen vinning, hadde vært å si noe om sporten i seg selv, eller egentlig generelt om mindre idretter i Norge, og hvordan de får dekning og oppmerksomhet i media. De største idrettene i Norge får størstedelen av plassen i den nasjonale media(se for eksempel på den kolossale dekningen av fotball og ski), mens andre mindre idretter sjelden får mer enn en notis. Det finnes nok av andre mindre idretter i Norge som får liten eller ingen oppmerksomhet i pressesammenheng. Tar man et kjapt søk i de store nettavisenes sportsnyhetsarkiv, finner man flerfoldige saker om fotball og diverse vinteridrett, mens mindre idretter som diverse kampsport, innebandy eller basket knapt(eller ikke i det hele tatt)blir nevnt, verken nasjonalt eller med internasjonalt fokus. Til og med idretter som ishockey og golf(hvor Norge har flere utøvere på høyt nivå internasjonalt) blir ikke viet mye oppmerksomhet. Men det som kan sies å gjøre norsk kickboksing til en unik idrett i denne sammenhengen, er det faktum at Norge er i verdenstoppen innen kickboksing, en sport det satses hardt på blant store nasjoner i Europa, uten at det får nevneverdig oppmerksomhet av norsk media.

Se bare på statistikken fra VM-turneringen Andreas selv deltok i da vi lagde film om han; av Norges 14 utøvere tok 10 av de medalje(3 gull, 3 sølv og 4 bronse), noe som både gjorde de til nest beste nasjon i turneringen og på verdensrankingen, kun slått av Russland i begge.¹

Andreas fortalte oss selv en anekdote om den gangen han vant den profesjonelle EM-tittelen, hvor oppmerksomheten han fikk i en av landets største aviser var en liten notis, mens sportsredaksjonen i avisen samme dag ga ski-kongen Petter Northug jr. en dobbelside med bilder fordi han hadde mistet bagasjen sin på Gardermoen etter en treningsreise.

Selvfølgelig(og forhåpentligvis)er norsk medias sportsdekning et intrikat system med sine egne retningslinjer og begrunnelser for valg av fokus også

---

¹ Norges kickboxingforbund (18.05.11)
http://www.kickboxing.no/archive_news.php?idnr=458

videre, men slik statistikk og historier sier uansett noe om en dekning som kan virke urettferdig skjevt fordelt.

Dette var en av mange tanker vi hadde i bakhodet når vi gikk inn i denne filmen, og vi fikk også noe opptak, som i en film med et fokus på dette, kunne passet bra inn i. Andreas ble, etter å ha endt en kjempesesong som ble kronet med seier i VM-turneringen som vi fulgte, nominert på den prestisjefulle NRK-sendte Idrettsgallaen 2010(i kategorien "Åpen klasse"). Vi fulgte han fra ankomst til Lillehammer, hvor gallaen ble holdt, til kvelden var omme. Vi tok bilder av Andreas i et virrvarr av norske idrettskjendiser, og jeg arbeidet som fotograf med å fange inn "lille" Andreas i den store norske idrettsuttøverflokken, for å understreke hvor liten hans idrett tross alt er i Norge. Bilder med Andreas nært og fokusskift til kjente fjes bak, Andreas i større bilder, litt plassert til siden, mens kjente profiler ble tatt bilde av, også videre.

bilder fra råmateriale til "Verdensmestrer"

Historien som utspilte seg den kvelden ble også en god historie(i forhold til det å sette fokus på skjevheten i oppmerksomhet og anerkjennelse); Andreas ankom gallaen, litt nervøs, spent og overveldet over arrangementet. Under nominasjonsvideoene som rullet i salen da det var tid for kåringen i klassen han var nominert i, inneholdt hans presentasjon flere faktafeil. Og i tillegg klarte NRK å filme feil person live, når Andreas navn ble lest opp og presentert som nominert. Han vant ikke, noe han selv og de fleste andre heller ikke hadde regnet med, men det var en tydelig preget Andreas som tuslet rundt i arrangement-hallen da kvelden nærmet seg slutten.

Bildene fra idrettsgallaen kunne også fungert som en kontrast som noe annerledes, og dermed bryte opp filmens utseende(på en positiv måte),slik som musikk-innslagene i *When We Were Kings* gjør. Å se en rolig Andreas staset opp i dress, på en stilfull tv-galla, kunne vært en visuell fin kontrast til bildene av en svett kickbokser midt i kampens hete.

Med en litt annerledes form, et klart fokus på dette både gjennom oppbygning og spørsmål i intervjuform og med andre og mer passende opptak(illustrerende avisoppslag satt opp mot hverandre, intervjuer med representanter for norsk sportsmedia og ikke minst flere situasjoner som kunne fortelle noe om dette), hadde det vært mulig å bygge en utradisjonell sportsdokumentar med utgangspunkt i samme hovedperson.

Fokus på hjembyen Fredrikstad

Uten sammenligning tematisk for øvrig, kunne det vært spennende å sett litt på mulighetene som brukes i *The Two Escobars* i forhold til å fortelle noe om samfunnet rundt sporten, og med et litt åpent kreativt sinn, la seg inspirere til en annerledes fortelling. Andreas er født og oppvokst i Fredrikstad, og har fortsatt sterk tilknytning til hjembyen sin. Som vi viser i filmen drar han ukentlig til Fredrikstad for å instruere i gamleklubben og treffe familie. Både fra gamleklubben, men også fra mye av byens næringsliv, media og ikke minst byens befolkning får Andreas støtte og anerkjennelse. Så, på samme måte som fotballen i Colombia vokste og utviklet seg gjennom Escobars narkotikahandel, kunne man sett på hvordan byen Fredrikstad har vært, og

fortsatt er med på, å skape den personen og idrettsutøveren Andreas er. For å kort oppsummere og samtidig utdype disse påstandene om hvordan byen har formet og preget Andreas kan jeg nevne:

- TX Kampsportsenter, drevet av Andreas gamle trener, har vært stedet der han startet, har fått utviklet seg og blitt satset på helt til han flyttet til Oslo, mye på grunn av studiene.
- Aktører i næringslivet i Fredrikstad er fortsatt blant hans viktigste og største sponsorer, som gjør at han har råd til å satse på høyt internasjonalt nivå.
- Lokalmedia har vært generøse med å gi dekning av hans mange meritter, noe som også har gjort han til en god representant for byen, og gitt han en spesiell status blant lokalbefolkningen i den lille byen.
- Og som Fredrikstad-gutt har han god kontakt med barndomsvenner og familie som alle er støttende og stolte av han.

Med et slikt fokus, kunne filmen da ha handlet om byen Fredrikstads innbyggere og deres innbyggere, fortalt gjennom hvordan stedet og menneskene der har gjort Andreas. Med et slikt fokus kunne man naturlig også kommet mer inn på personen, og ikke bare idrettsutøveren, ved å for eksempel se han i interaksjon og møte med lokalbefolkning i Fredrikstad, utenfor bokseringen. I situasjonene ville både hans egen oppførsel og ikke minst de han møter, kunne fortelle noe om selve mennesket.

For å forsterke Andreas tilhørighet til hjembyen kunne det også vært interessant å sett på muligheten til å bruke voice-over som et fortellerelement, som i Lehts *En forårsdag i helvede*. Da selvfølgelig med Andreas sin stemme, og et mer personlig kommenterende innhold.

Konklusjon

Vår egen film, *Verdensmestrer* er, som sagt, etter min definisjon en tradisjonell sportsdokumentar. Men det hadde også vært mulig å lagd en utradisjonell film med samme utgangspunkt, som vist i eksemplene. Men samtidig burde dette ha vært valg som kanskje burde bli tatt FØR opptak ble gjort, for å lettere unngå en del av de praktisk problemene som hindret oss i klippen å lage en fullverdig utradisjonell sportsdokumentar. Selve fokuset vi hadde under opptak og i forhold til hva vi valgte å filme måtte ha vært annerledes, og intervju spørsmål måtte ha blitt stilt og fulgt opp på en annen måte. Men etter hvert som filmen begynte å ta form, selv om andre deltemaer var med oss i bakhodet og ble gjort forsøk på, endte vi med å konsentrere oss mot å lage en mer tradisjonell type film. Vi valgte å holde fokuset på atleten, og vi holdt oss til dette målet. Men det er selvfølgelig ALLTID rom for forbedring, og deler av alternativene foreslått her, kunne helt klart vært med på å forbedre filmen, også som tradisjonell sportsdokumentar.

Sportsdokumentar er et vidt begrep, og selv om jeg bare har plukket ut seks eksempelfilmer (i tillegg til egen produksjon), føler jeg disse representerer et godt utvalg av de forskjellige måtene man kan bruke sport på, i mer eller mindre grad, i en dokumentarfilm. Nøkkelbegreper man kan trekke ut fra denne analysen, rent fotomessig, er god planlegging; det å vite hva man skal fange (altså fokusområde), og hvordan det skal fanges. Og ikke minst det å ha etablert et tillitsfullt forhold mellom regissør og fotograf, før man går ut i opptak. Sportens repeterende vesen gir en gode muligheter for å "venne seg til" tempo og gang i utførelsen før opptak, samtidig som det er viktig å kunne improvisere utenfor det satte rammemønsteret de gangene det skjer noe uventet i utførelsen av sporten som er i fokus. Det handler også om å velge en stil og stå ved den; å tørre å eksperimentere med fotouttrykket, og å tørre å holde på dette visuelle grepet gjennom en hel produksjon. Og det handler sist men ikke minst om å gjøre mest mulig ut av et bilde; å gjøre et hvert opptak så "vakkert" som mulig, og alltid strebe etter den perfekte komposisjonen (da i forhold til tanker om helhetlig stil på filmen, gjennom utsnitt,

dybdeskarphet, bevegelse, bakgrunn, lys, osv), om det så bare er et "talking heads"-intervju man skal ta opptak av.

Foto alene gjør ikke en hel film, men det gjør heller ikke regi. En god film handler om at alle i teamet drar i samme retning og hvor alle har et satt rammeverk de kan være kreative innenfor. Og med en fotograf(og en regissør)som er klar over hvilke utfordringer og aspekter som bør tas hensyn til i forhold til typen dokumentarfilm(altså sportsdokumentar i denne sammenhengen), er mye gjort på veien for å ende opp med en fullverdig dokumentarfilm; et produkt som beveger seg langt vekk fra reportasje og nyhetsinnslag-estetikk, og som fremstår som en kreativ bearbeidelse av virkeligheten, gjennom et gjennomført fotokonsept.

Kilder

Litteratur

- Birkvad, S. & Diesen, J.A. (1994) *Autentiske inntrykk*, Oslo, Det Norske Samlaget
- Bordwell, B. & Thompson, K. (2004) *Film Art: An Introduction*, University of Wisconsin, McGraw-Hill
- Brinch, S. & Iversen, G. (2001) *Virkelighetsbilder – Norsk dokumentarfilm gjennom hundre år*, Oslo, Universitetsforlaget
- Dahlén, P. (2008) *Sport och medier – en introduktion*, IJ-forlaget
- Didinger, B. & Macnow, G. (2009) *The Ultimate Book of Sports Movies*, Philadelphia, Running Press
- Nichols, B.(2001) *Introduction to Documentary*, Bloomington & Indianapolis, Indiana University Press
- Rabiger, M. (2009) *Directing the Documentary*, Focal Press/ Elsevier
- Sørenssen, B. (2007) *Å fange virkeligheten – Dokumentarfilmens århundre*, Oslo, Universitetsforlaget

Film

- Belman, K. (2008) *More Than a Game*, USA, Lionsgate
- Gast, L. (1996) *When We Were Kings*, USA, Polygram Filmed Entertainment
- James, S. (1994) *Hoop Dreams*, USA, KTCA Minneapolis / Kartemquin Films
- Jarl, S. (1985), *Själen är större än världen*, Sverige, Stefan Jarl AB/Folkets Bio
- Leht, J. (1976) *En forårsdag i helvede*, Danmark, Det Danske Filminstitut
- Zimbalist, J. & M. (2010) *The Two Escobars*, USA, All Rise Films/ESPN Films

Fra internett

- Om VM i kickboksing 2009, Norges Kickboxing Forbund (sist besøkt 29.05.2011) http://www.kickboxing.no/archive_news.php?idnr=458
- Intervju, med K. Belman, Yahoo Sports (sist besøkt 29.05.2011) http://sports.yahoo.com/nba/blog/ball_dont_lie/post/BDL-interview-with-More-Than-A-Game-filmmaker-?urn=nba-108183
- Om Ian Macdonalds bok , Amazon.com (sist besøkt 29.05.2011)

http://www.amazon.com/Sport-Documentaries-Ian-McDonald/dp/0415580935/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1305277819&sr=8-1

Om den første boksefilmen, The Bioscope (sist besøkt 29.05.2011)

<http://bioscopic.wordpress.com/2008/03/05/seconds-out/>

ESPN 30 for 30 (sist besøkt 29.05.2011)

<http://30for30.espn.com/>

Fra IMDb Internet Movie Database (alle linker sist besøkt 29.05.11)

Filmer

When We Were Kings <http://www.imdb.com/title/tt0118147/>

The Two Escobars <http://www.imdb.com/title/tt1522863/>

Olympia-filmene <http://www.imdb.com/title/tt0030522/>

<http://www.imdb.com/title/tt0030523/>

Float Like a Butterfly, Sting Like a Bee (senere "Muhammad Ali, The Greatest") <http://www.imdb.com/title/tt0219935/>

More Than A Game <http://www.imdb.com/title/tt1286821/>

Hoop Dreams <http://www.imdb.com/title/tt0110057/>

Själen är större än världen <http://www.imdb.com/title/tt0090027/>

Fight Club <http://www.imdb.com/title/tt0137523/>

The Carter <http://www.imdb.com/title/tt1247371/>

Regissører/fotografer

Dan Holmberg <http://www.imdb.com/name/nm0391667/>

Henrik Herbert <http://www.imdb.com/name/nm1334245/>

Kristopher Belman <http://www.imdb.com/name/nm2844886/>

Jeff Zimbalist <http://www.imdb.com/name/nm1905310/>

Per Källberg <http://www.imdb.com/name/nm0477650/>

Appendix

Klippemanus

- *Dette er en av de siste versjonene av klippemanuset, som igjen er basert på opptaksmanus(som naturlig nok ble noe revidert ettersom opptak ble logget, osv.). De siste endringene i filmen ble også gjort direkte i klipperommet, uten at de "loggført" i manus.*

KLIPPEMANUS AL VER 3

1.Anslag

Location: Garderobe , Italia rett før finalen.

Stor TOT garderobe, A går urolig rundt i garderoben. Brått klipp til intens fight nært (maks 1 sekund), armer og bein, ser ikke hva som skjer. Klipp til Andreas som fortsatt står foran speilet. Brått klipp til intens fight nært (maks 1 sekund). Klipp til TOT A som gjør forberedelser. Publikumslyd gjennom veggene.

Brått klipp til intens fight nært, armer og bein, ser ikke hva som skjer, klipp til garderobe TOT, A går fram og tilbake, tittel kommer på veggen. Klipp til uoversiktilig fight igjen - brått til svart/evt til defokus. ELLER: til slutt legge på et bilde av Andreas siluett i åpningen inn til hallen, SÅ klipp til intens fight og så klipp til sykehus.

2.Morgenvåkning? Hverdagsstress. Hjemebane – Nora osv (bare etablere henne).

Vekkerklokke ringer. Andy våkner, spiser kler på seg – ut i bilen. Kjapp klipp. Forteller mens vi kjører at vi er på vei til dagens første økt, skal på skolen etterpå, kanskje litt slitsomt med så tidlig men skal man trene to ganger om dagen må den ene økta være tidlig, stor forskjell på formen man blir i om man trener en eller to økter om dagen. (snakker om disseksjon her også).

3.Styrketrening

Location: Bjølsen

Materiale fra 20.11. Syke situps og push-ups, klipt relativt raskt. Veldig kort sekvens. Brå klipp til disseksjon. (?)

4. Sykehusscene

Location: Ullevaal sykehus

Andreas får tilbakemeldinger av Lydia. Kanskje VO om hvorfor han begynte med medisin? Rent overfladisk? Timen opphører. Klipp til neste sekvens.

HVA ER DEN NATURLIGE OVERGANGEN VIDERE HER? NOE HAN SIER I VOICE?

5. Kjøre bil

Andreas i bilen. Ikke tydelig om hva han gjør. VO Andreas om: at han lever i faresonen, setter for høye mål. "alle har et stopp". Musikk – slow kjørebilder av at vi passerer folk. ??? eller ikke.. Kanskje han kan VO at "hele tiden er det høyt tempo.. men det er gøy.."

6.Trening

Location: Fighter kickboksingklubb, Bjølsen

Klipp til Sekkebilder i slowmo m musikk, i et av sekkebildene går vi over i live-situasjon av at Daimi instruerer Andreas. Går over i kort sekvens hvor Andy sparrer mot Christo påfulgt av en diskusjon i etterkant dem tre imellom om Andreas sin boksing. VO Andreas om Daimi? ("daimi er jo landslagstrener, spnn ble jeg kjent med han, lært meg å stole på meg selv...)- til bilder av at Daimi ser på Andy på sekkene (igjen!).

7.JuniorNM

Location: Bjølsen

Andreas farter rundt i lokalet og er opptatt. Supring – JuniorNM kickboksing. Jente har skadet seg og Andreas gjør legesjekk av henne. Klipp til andreas hilser på reportasje-crew og blir intervjuet av NRK. Reporter spør om forberedelser, det etableres gjennom intervjuet at Andreas skal til VM. Intervju over og klipp til neste sekvens..

8.Reise-kollasj

Musikk-kollasj. Flybilder og farting, Norge til Italia, ender opp i at Andreas står i den tomme arenaen og tar inn over seg følelsen. Går og sjekker ut ringen og tar inn atmosfæren. (VO om forventinger osv?) Andreas rusler ut av hallen musikken kuttes brått over i I-lyd og vi går over i neste sekvens hvor..

9. Møte med polakk

Location: Lignano - utenfor arenaen

Fortsetter fra forrige sekvens, Andreas ute og rusler, treffer på en annen utøver fra polen. De snakker kort om at de skal konkurrere i samme vektklasse. Etter at samtalen dem imellom er ferdig sier Andreas til Ø bak kamera at han egentlig hater han fyren og ikke vil møte han fordi han nylig har tapt mot han. La situasjonen henge..

10. Landslaget samles (skal inn her eller etter

Åpningssermoni/trekning)

Daimi informerer om trekning og spør om alle har det bra, generell stemning. Daimi sier skal dra opp overvære trekningen i morgen (tidlig), klipp til trekning.

(Tror materialet heter kveld eller noe)

11. Åpningsseremoni/ trekning

Brått klipp til standard seremonibilder og stemning fra åpningsseremoni, Andreas sitter på tribune og kjeder seg, kryssklippes med at (TOT trekningsrom)Daimi styrer og ordner i et kaotisk trekningsrom (begge locations supres). Daimi ("shit, er det bra?")kommenterer trekningen til Per. Klipp til at Andreas får tekstmelding - Andreas forteller kameraet at han trakk polakken han ikke ønske å møte i første kamp. Gruer seg. Ruslebilder utendørs kveldstid? Klipp til at alle går og legger seg.

(HER TRENGER VI NOE SOM VISER AT TIDEN HAR GÅTT LITT!) Klipp som sier tiden går...

TROR DET PASSER BEDRE AT ALLE GÅR OG LEGGER SEG DENNE DAGEN, OG VI VÅKNER TIL NY DAG HVOR ANDREAS GÅR KAMP.

12. Forberedelser til Polakk-kamp / Kampen

Vi ser polakken varme opp, peptalk i garderoben mellom Daimi og Andreas, de varmer opp, siste blikkveksling mellom trener og elev i gangen før Andreas går ut, kampen begynner. Følges fra TOT kam i 30 sek. Daimi er nervøs. TANKE: Ikke bruke opp all den heftige fotoen fra pettercam så tidlig i filmen, har med noe selvfølgelig men hovedfokus ligger fra Øcam og reaksbilder av Daimi og publikum). Følger stillingen i super (for å etablere denne effekten), klipp til pause hvor Daimi peptalker Andreas. Andreas går ut og vinner kampen.

Følger på under etterspillet av kampen, prat og klemming med Daimi, Andreas er lettet. Klipp til bilde av deprimert polakk som sitter ved veggen – utzoom til Andreas som er i forgrunnen, sier "nå er vi i gang" eller noe liknende.

HER ER DET KANSKJE FINT Å GÅ TIL NORGE HVOR TEMAET ER AMBSJONER? DRØMMEN OM Å BLI VERDENSMESTER, MER UTFYLLENDE OM TRENING OG SPORTEN – så over til legepraksis.

Temamessig – Altså drømmen min, det er å bli verdensmester...

13. TX Kampsportsenter

Location: fredrikstad

TOT Etableringsbilde utenfor - supres. Klipp til at Andreas entrer fredrikstad kampsportsenter, blir introdusert som babyface lødrup, timen starter, bilder av instruering mens VO andreas om at han liker å dra til fredrikstad og at han viser lojalitet til der han startet. HTOT viser slagteknikk, beskriver at russiske treneren sier at knockouten kommer "der" klipp til han fyren som blir knocket tåkete og heftig lydbylde, type baklengskanonskudd. VO både

Daimi om at KB er som et sjakkspill, og Andy om å håndtere frykt og spenning.

Hele tiden veksling mellom slowmo generelle fightebilder fra Italia og intervjubilder med A og D, tematisk går vi over i ambisjonene til Andreas??

Etter temadel så forlater Andy TX (type takk for oss avslutning).

14. Intro venner - m aliasspilling

Location: Kjelsås

Klipp til at Andreas kommer hjem og til Willy som snakker om kyllingen. VO over bilder av gjengen som lager mat og spiser mat sammen. Når VO har etablert alle, over i Alias-spilling for å etablere Nora litt ekstra? Kanskje VO om Nora – mulig overgangen til neste sekvens på sykehus. (De traff hverandre på legestudier – kommer det fram og kan det brukes?)

15. Å lege vs å skade som fører til - Temadel om boksing er brutalt

Location: Ullevaal/Italia/Intervjusetting

Hva er lurest? Hoppe rett inn i omsorgssituasjon, eller etablere først hva oppgaven hans i timen er gjennom møtet med lærer først.

Andreas tar seg av pasient på sykehuset snakker om symptomer osv (klinisk øvelse) fører til VO om at han har grunnleggende ønske om å hjelpe folk – til bilder av Andreas som lytter til pasienten, ser omsorgsfull ut.

Klipp til Andreas som går som doktor rundt i gangene VO Daimi/intervju: "andreas er omsorgsfull og snill utenfor ringen, men i ringen".....(pause) bildet av andreas som går i sykehusgang krysses over i tilsvarende bilde av at andreas går i bokseutstyr ut til kamp ..... "i ringen er han brutal" hardt klipp til intensiv slagserie mot ukrainer. Snapp klipp til pausesamtale Daimi.

16. Ukrainerkamp

Location: Lignano

...."i ringen er han brutal" hardt klipp til intensiv slagserie mot ukrainer. Ligger litt i intensiv "in-fight" før vi brått klipper til pausesamtale Daimi. Supres med kvartfinale mellom Andreas og navnet på motstanderen. Følger kampen ut. Mest i TOT men også i infight, plukker bilder slik at Andy vinner. Følge på med etterspill (er det noe særlig av det?) Klipp videre til...

17. Telefonsamtale hjem.

Ringer Hjem

Forteller at nå er han i semifinalen, skal møte en russer. (Klipp til russer som hamrer løs på fyr(?)) Sier han skal gå igjennom kampen med Daimi etterpå. Mulig utgang mellom Italia og Norge. (poenget her er at Andy kommer med mye praktisk informasjon slik at seeren kan henge med på hva som skjer videre).

KANSKJE PASSER Å GÅ TIL NORGE MED TEMA OM OPPOFRING OG VILJE, GÅR DET UT OVER OMGIVELSENE? (TRIGGET AV TELEFONSAMTALE)
ANDREAS REFLEKTERER OVER HVORVIDT DET GÅR UT OVER ANDRE OG HVA NORA MENER OM DET OSV.

VI KOMMER TILBAKE FRA NORGE INN I DEN SAMME TELEFONSAMTALEN
HVOR ANDREAS FORTSTT SNAKKER OM RUSSENE! TRIGG TIL
RUSSERTMA OG VIDERE INN I KAMPEN MOT RUSSEREN.

18. Daimi, Andreas , Karl Martin ser kamp

Enten analyserer sin egen kamp, eller analyserer morgendagens russiske motstander. Kan bygge opp under neste sekvens.

19. Russerne

Russer fortsetter å gi juling, russiske trenere som skriker, klipp til Daimi i intervju setting som sier "russerne er verst", flere bilder av russere som gir juling samtidig som både Daimi og Andreas utdyper hvorfor russerne er verst i VO og interjvu. "Skummel" musikk sniker seg inn under bildene. Slowbilde av russer og Andreas som måler øyne mot hverandre og Andreas om hvor

nervøs man blir av å stå opp mot en russer. Kampklokken ringer og vi ser slowmotion slossing mellom Andreas og russeren fra petterCam med den samme musikken til. DINGDING

20. Midtveis i russerkamp

Brått klipp til pauseprat mellom Daimi og Andreas (gjærne få det til å virke som om han sliter??). Klippet må være brått slik at samtalen mellom dem føles ekstra intens. Andreas går ut og sloss, spennende kamp hvor andreas ligger under (i grafikken) men vinner til slutt. Hipp hurra han er i finalen. Ringer hjem?

21. Finale

Location: Garderobe arena

Andreas står foran speilet (samme som filmen starter, bare uten de hyppige slåsseklippene imellom). Følger Andreas hele veien ut fra gangen. Følger finalen uten store effekter, spennende med reaksjoner osv. Mulig vi kan jukse her og bruke de gode gangbildene før russerkampen.

22. Avslutning

Strandbilde kanskje? Daimi og Andreas kort om kampen og litt om framtiden. Rulletekst.

Gangen i filmen(kort oppsummert):

1. Italia garderobe
2. Norge hvem/hva/hvor som ender i at han reiser til italia
3. første italiadel som følger til og med polakkkampen
4. Norgedel trigget av forrige del som handler om andreas ambisjoner og om sporten kickboksing, både Daimi og Andy deltar i itervjuer her. Over på fordypning i legestudier hvorfor han begynte og tanker om å hjelpe og redde liv. Litt videre om stressende hverdag? Daimi om Andreas i og utenfor ringen ("han er snill – men i ringen, der ern brutal") trigger slowmobilder av ukrainkampen
5. Ukrainakampen, slowmo av kampen mot Ukrainer i Italia, brått klipp til pauseprat, supring kvartfinale, andreas vinner, Andy ringer hjem, trigger temadel om familie og omgivelser"

6. Andreas i Norge – kjører bil? VO tenker på at han har skadet noen og vært ufølsom – viser livesituasjon, får etter hvert bekreftelse fra Nora om at han faktisk tar hensyn likevel, tiden går og vi reflekterer over oppofring og at Andreas velger bort ting – målet om verdensmester er viktig ender opp tilbake til samme telefonsamtale som sist.

7. Telefonsamtale på hotelrom med mor om russisk motstander, klipp til russertema del og da er vi inne i Italia igjen, sklir over i kampen Andy går til finalen. Følge etterspill. (HVA PUTTER VI INN ETTER DETTE?)

Andreas i garderobe der filmen starter, følger han inn i finalen. VO om mann mot mann, ned til det basale nivået for mennesker – i det han entrer ringen og eyeballer motstanderen. Siste quote før kampen ”og jeg elsker det!” (den følelsen). Følger etter finalen medaljesermoni, gråtende Daimi innzoom på Andy lyden går over i bølgeskvulp – klipp til gutta på stranda, tanker videre..

8. Sluttes med tanker om anerkjennelse vs at han driver med det han vil, gleden av det han gjør, (billedlagt av malplassert på idrettsgallaen?)

Fremdriftsplan

- *Fremdriftsplanen ble brukt flittig frem til uke 11, 2010. Etter dette fortsatte vi med å finpusse på filmen, før den ble levert inn 25 mai. De siste ukene ble altså ikke ført opp i fremdriftsplanen.*

FREMDRIFTSPLAN DOKUMENTAR

Uke	Dag	Hva skjer
41	Mandag	Øyvind ringer Daimi - introduserer Berit
	Tirsdag	
	Onsdag	
	Torsdag	
	Fredag	
	Lørdag	
	Søndag	Prøveopptak Bjølsenhallen
<hr/>		
42	Mandag	
	Tirsdag	Petter i møte?
	Onsdag	
	Torsdag	Manus
	Fredag	Manus
	Lørdag	Øyvind testfilmer landslagssamling/ sjekke lukkerhastigheter og utsnitt
	Søndag	
<hr/>		
43	Mandag	Tegne storyboard
	Tirsdag	Øyvind jobber
	Onsdag	Morgen: tegne SB/ lage skuddlister. Kveld: Opptak. Filme fellestrening Bjølsen
	Torsdag	Opptak Bjølsen kveld Andreas instruerer noobs, sekkebilder.
	Fredag	Opptak - Følge Andreas og Daimi alenetrening/ første hjemmeopptak
	Lørdag	NorgesCup - mulig filming om Andreas sloss -
	Søndag	NorgesCup - mulig filming om Andreas sloss - Øyvind jobber

44   Mandag   Ny planlegging/tegning - etikk i dokumentar?
      Tirsdag   Opptak - FREDRIKSTAD
      Onsdag   Opptak ?
      Torsdag   Opptak skole - runder på sykehuset? Øyvind opptatt kveldstid
      Fredag   Opptak Morgen: Skole Kveld: hjemmeopptak
      Lørdag   Øyvind jobber
      Søndag   Øyvind jobber

---

45   Mandag   Etikk/ logging ny planlegging - VIT.TEORI
      Tirsdag   Planlegging / Manus - Petter klippe litt?
      Onsdag   befaring dælenga/ filme hjemme
      Torsdag   Opptak putetrening og INTERVJU
      Fredag   Opptak landslagssamling/ hjemmekveld
      Lørdag   Øyvind jobber - Mulig landslagsopptak petter-stian
      Søndag   Øyvind jobber

---

46   Mandag   Logge/klippe - vit. Teori
      Tirsdag   Logge/klippe - vit.teori
      Onsdag   Screening
      Torsdag   Vit.teori
      Fredag   Innlevering Vit.teori?
      Lørdag   Gjennomgang av materiale - hva må filmes uken før Italia?
      Søndag   Opptak spillkveld?

---

47   Mandag
      Tirsdag   Opptak KLIN.SMÅGR ? / Fredrikstad
      Onsdag   opptak trening/ pausebilder
      Torsdag   Opptak KLIN.SMÅ.GR. ?? Øyvind opptatt på kveldstid (latter)
      Fredag
      Lørdag   Opptak hjemme hos/ forberedelser

Søndag Opptak hjemme hos/ forberedelser

---

48 Mandag Italia
Tirsdag Italia
Onsdag Italia
Torsdag Italia
Fredag Italia
Lørdag Italia
Søndag Italia

49

Mandag Italia - hjemreise
Tirsdag
Onsdag
Torsdag
Fredag
Lørdag
Søndag

JULEFERIE

Januar

Uke

1 Mandag
Tirsdag
Onsdag Logging
Torsdag Logging
Fredag Uttak utstyr/forberedelser til lørdag
Lørdag Opptak idrettsgalla Håkonshall
Søndag Fri

Uke

2 Mandag Logging/filoverføring/backup

Tirsdag Logging/filoverføring/backup
Onsdag Logging/filoverføring/backup
Torsdag Logging - få oversikt struktur
Fredag seminar NFI
Lørdag
Søndag Klippemanus - Øyvind

Uke
3 Mandag Struktur/klippemanus
Tirsdag Struktur/klippemanus
Onsdag Struktur
Torsdag Struktur
Fredag Struktur
Lørdag
Søndag

Uke
4 Mandag
Tirsdag Restopptak: Andreas m familie?
Onsdag Opptak
Torsdag Opptak
Fredag Opptak
Lørdag Opptak
Søndag

Februar

Uke
5 Mandag Opptak
Tirsdag Opptak Andreas m familie
Onsdag Opptak
Torsdag Opptak
Fredag Opptak
Lørdag Opptak

Søndag Opptak

Uke

6

Mandag Logging

Tirsdag Logging

Onsdag Struktur/klipp

Torsdag Struktur/klipp

Fredag Struktur/klipp

Lørdag

Søndag

Uke

7

Mandag Klipp/Screening

Tirsdag Klipp/Screening

Onsdag Klipp/Screening

Torsdag Klipp

Fredag Klipp

Lørdag

Søndag

Uke

8

Mandag Klipp

Tirsdag Klipp

Onsdag Klipp

Torsdag Klipp

Fredag Klipp

Lørdag

Søndag

Mars

Uke

9

Mandag Klipp

Tirsdag Klipp

Onsdag Klipp

Torsdag	Klipp	Frist for å lås klipp!!!
Fredag	Klipp	
Lørdag		
Søndag		

Uke 10	Mandag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Tirsdag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Onsdag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Torsdag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Fredag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Lørdag	
	Søndag	

Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv

Uke 11	Mandag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Tirsdag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Onsdag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Torsdag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Fredag	Fargekorrigerering, lydetterarbeid, osv
	Lørdag	
	Søndag	

Uke 12	Mandag	
	Tirsdag	
	Onsdag	
	Torsdag	
	Fredag	Vi må ut av klipperommet

FILM LEVERES 25 mai!

Budsjett

KALKYLE DOKUMENTAR OM ANDREAS LØDRUP		
UTGIFTER		
Flybilletter	4 556,00kr	
Forsikring utstyr	3 000,00kr	
Hotellopphold	8 000,00kr	via forbundet i første omgang
Transport (innad i Italia)	- kr	via forbundet
Togreiser (500kr tur/retur per pers)	6 000,00kr	
Carnet	5 000,00kr	
SUM	26 556,00kr	
INNTEKTER		
Fondsøknader og spons	- kr	
HiL v/TVF	12 000,00kr	
SUM	12 000,00kr	
Netto	- 14 556,00kr	
Underskudd må i første omgang dekkes av oss personlig, men dette er penger vi da kan få tilbake ved eventuelt salg av filmen til tv eller gjennom egen distribusjon av filmen.		

DVD-vedlegg

En DVD-plate med min eksamensfilm, 1.år, i masterstudiet, "Verdensmestrer – en dokumentar om Andreas Lødrup".